

Millî Korunma Kanunu'nun Ceza Hükümleri ve Demokrat Parti Döneminde Uygulanması*

Penal Provisions of the National Protection Law and Its Implementation During the Democratic Party Period

Aydın DOĞU**

*Bu makale, Doç. Dr. Serkan Tuna'nın danışmanlığında İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde hazırlanan "Demokrat Parti Döneminde Millî Korunma Kanunu" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

**Doktora Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir, Türkiye

ORCID: A.D. 0000-0002-5189-1670

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Aydın Doğu,
Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir, Türkiye
E-posta/E-mail: aydindogru@hotmail.com

Başvuru/Submitted: 09.01.2021

Revizyon Talebi/Revision Requested:
15.03.2020

Son Revizyon/Last Revision Received:
07.06.2021

Kabul/Accepted: 07.06.2021

Atıf/Citation: Doğu, Aydın. "Millî Korunma Kanunu'nun Ceza Hükümleri ve Demokrat Parti Döneminde Uygulanması." *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları-Recent Period Turkish Studies* 39 (2021): 189-228.
<https://doi.org/10.26650/YTA2021-856957>

ÖZ

İkinci Dünya Savaşı yıllarında savaş ekonomisini yürütmek amacıyla çıkarılan Millî Korunma Kanunu, 1960 yılına dek kesintiye uğramadan uygulanmaya devam etmiştir. Millî Korunma Kanunu ile ekonominin her alanıyla ilgili çeşitli düzenlemeler yapılmasının yanında özellikle karaborsanın önlenmesine yönelik uygulamalara girilmiştir. Demokrat Parti dönemindeki yeni düzenleme ile kanuna aykırı davranışlara ağır cezalar getirilmiştir. Buna karşın ekonomide yokluklar ve darlıklar önlenememiştir. Bu çalışmada, Millî Korunma Kanunu'na aykırılığın hukuki dayanakları ve bu kanunun ceza hükümlerinin uygulanması ele alınmıştır. Bu çalışmanın ana kaynaklarını arşiv belgeleri, TBMM Zabıt Cerideleri, Demokrat Parti Meclis Grubu Gizli Müzakere Zabıtları, T.C. Resmî Gazete ile dönemin ulusal gazeteleri ve dergileri gibi birinci el kaynaklar oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra çalışmayı destekleyecek ikinci el kaynaklar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, Millî Korunma Kanunu, Millî Korunma Mahkemeleri, Türkiye Ekonomisi, Karaborsa

ABSTRACT

The National Protection Law, which was enacted to guide the war economy during the Second World War, was continuously implemented until 1960. With this law, various regulations were made in every field of the economy and practices were initiated especially for the prevention of the black market. With a new regulation implemented during the Democratic Party period, heavy penalties were imposed on those who acted against the law. However, preventing shortages and hardships in the economy was impossible. Thus, the study discussed the legal basis of violations of the National Protection Law and its implementation of penal provisions. Along with secondary ones, the primary data sources were archival documents, Minutes of the Grand National Assembly of Turkey,

Confidential Minutes of the Democratic Party Parliamentary Group, Official Gazette of the Republic of Turkey, and national newspapers and magazines published during this period.

Keywords: Democratic Party, The National Protection Law, The National Protection Courts, Economy of Turkey, Black Market

Extended Abstract

Turkey initially followed the neutrality policy during the Second World War. After the defeats of the Axis powers, it pursued a policy in favor of the allies to delay participation in the war as much as possible. Turkey implemented a war economy due to the constant threat from countries that joined the war and with which it engaged in foreign trade. For this reason, the National Protection Law was enacted on January 18, 1940, which was implemented without interruption within the Democratic Party (DP) period. With this law, various regulations were made regarding the industry, mining, employment, agriculture, animal husbandry, and trade sectors, as well as practices that aim to ensure rent control and prevent the establishment of the black market.

After approximately 27 years, the single-party era, named the DP, came to power in Turkey. During the first few years of the DP period, the economy of the country experienced short-term improvements due to the formulation of economic policies based on agriculture and foreign trade. However, this “success” period failed to prevent the emergence of economic difficulties. Conversely, long-term economic policies were not established at this point.

After this period, the DP government realized the importance of public investments and implemented a mixed economy similar to statism. However, its scheme provided more support to the private sector. As of 1954, instead of the liberal economy and plans of abolishing statism, the country enhanced interventionism.

In fact, with the adoption of the National Protection Law in 1956, important regulations were made in the economy, whereas punishments afforded to those who acted against the law were increased. In this manner, the government gained new powers. As the restrictions imposed by the National Protection Law increased with the objective of preventing the black market, increases were observed in poverty, strictures, and prices. Thus, the economy became strained and the law eventually lost its effect. In addition to price controls made by the government on the basis of the National Protection Law, economic policies led to inflation despite restrictions on loans and increased

interest rates. Although the National Protection Law was actively implemented with the effects of economic necessities, difficulties in the production structure and irregularities in the implementation of the law prevented efficient results.

By 1958, imported goods were not brought to Turkey and the country entered a bottleneck. For this reason, the DP government, which applied economic measures known as the August 4 Decisions, lowered the value of Turkish money and obtained new loans from foreign countries. During this period, efforts began for the abolition of the National Protection Law. However, the implementation of the law continued.

After the DP period, which ended with a military coup on May 27, 1960, the control of the market was appointed to municipalities, and the National Protection Law was abolished in September 1960. In addition, another law was enacted to provide amnesty for crimes committed under the National Protection Law.

Despite the claim of implementing the requirements of the liberal economy, the DP applied an interventionist regulation to the National Protection Law due to economic necessities and problems. In this respect, the law enacted an important economic regulation that remained in force without interruption from 1940 to 1960.

Although many important decisions were made by applying the National Protection Law in nearly every aspect of the economy during the DP period, the law was only partially beneficial because it failed to eliminate basic problems in production and to avoid irregularities in decisions.

This study collected data from primary sources, such as the Official Gazette of the Republic of Turkey, Official Records of the Grand National Assembly of Turkey, and Confidential Minutes of the Democratic Party Parliamentary Group. In addition, newspapers, such as Cumhuriyet, Zafer, Milliyet, and Akşam, and magazines of the 1950s were examined. Secondary sources that contribute to the topic were also evaluated and included in the study.

Giriş

Avrupa'da başlayıp dünyaya yayılan İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'de yönetimle olan önce Refik Saydam sonra Şükrü Saraçoğlu hükümetleri, çeşitli ekonomik problemlerle başa çıkmaya çalışmıştı. Savaş koşulları nedeniyle yaşanan üretim ve ithalat sıkıntıları ile bunlara paralel darlık ve enflasyon, bu yılların temel sorunları olmuştu. Saydam döneminde, fiyat denetimleri ve tarım ürünlerine düşük fiyatlarla el konulmasıyla sorunlar giderilmeye çalışılmıştı. Saraçoğlu döneminde ise piyasa kontrolünün azaltılması yoluna gidilmiş; ancak aşırı kazanç ve enflasyonun yayılması Varlık Vergisi ve Toprak Mahsulleri Vergisi gibi uygulamaları ortaya çıkarmıştı. Bu dönemde dış ticarete yaşanan daralmalar, yetişkin erkek nüfusun askere alınması ile üretimde görülen azalmalar ve savunma harcamalarının bütçeye egemen olması, Türkiye ekonomisinde gerilemeye yol açmıştı.¹

İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasından kısa bir süre sonra savaşa fiilen girmeyen ancak savaş ekonomisini yaşamaya başlayan Türkiye'de, Saydam Hükümeti tarafından -başka ülkelerde girilen uygulamalara benzer şekilde²- savaşın ekonomi üzerindeki yükünü azaltmak ve ekonomiyi ayakta tutmak için çalışmalara girişilmişti. Bu amaçla 18 Ocak 1940 tarihinde kabul edilen Millî Korunma Kanunu, 19 Şubat 1940 tarihli İcra Vekilleri Heyeti kararı ile uygulanmaya başlamıştı.³ Millî Korunma Kanunu, olağanüstü koşullarda ekonomi ve millî savunma açısından devletin bünyesini güçlendirme amacıyla çıkarılmış olup İcra Vekilleri Heyeti'ne kanunda belirtilen şekil ve şartlarda görev ve sorumluluk yüklemişti.⁴ Bu dönemde çeşitli bakanlardan oluşturulan Koordinasyon Heyeti'nin yanı sıra karaborsaya çözüm bulmak, fiyat istikrarı sağlamak, piyasada bulunan malları belirlemek ve denetlemek amacıyla Fiyat Murakabe Komisyonu; iâşe ile ilgili her türlü işleri yürütmek için Ticaret Vekaleti İâşe Teşkilatı; elde edilmesi zor olan mallara herkesin eşit olarak ulaşabilmesi amacıyla Dağıtma Ofisi ve Halk Dağıtma Birlikleri; petrol ve türevlerinin ticaretini yapmak ve gerektiğinde stoklamak ile görevli olarak Petrol Ofisi; her çeşit iâşe maddelerinin ticareti ve stoklama işleri için Ticaret Ofisi; hububata yönelik ihtiyacın artması ve ekmek sıkıntısının baş göstermesi halinde buldukları alanda üretim miktarını belirlemek ve bunların ilgili makamlara

1 Korkut Boratav, *Türkiye İktisat Tarihi*, 9. bs., Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, 2005, s. 81-91. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye ile ilgili daha geniş bilgi için bkz. İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Dış Siyaseti ve Askeri Stratejileriyle İkinci Dünya Savaşı Türkiye'si*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2013; Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam*, C.II, 11. bs., İstanbul, Remzi Kitabevi, 2011; Cemil Koçak, *Türkiye'de Millî Şef Dönemi 1938-1945: Dönemin İç ve Dış Politikası Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1996.

2 Alev Özbil, *Türkiye'de Savaş Ekonomisi Uygulanması Olarak Millî Korunma Kanunu*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2015, s. 36-43.

3 Alev Özbil, *Türkiye'de Savaş Ekonomisi Uygulanması...*, s. 110-111.

4 Alev Özbil, *Türkiye'de Savaş Ekonomisi Uygulanması...*, s. 69-70; *T.C. Resmî Gazete*, S.4417, 26 Kânunusani 1940, s. 13213.

bildirilmesini sağlamak amacıyla Subaşı Teşkilatı; İstanbul halkına yakacak temini ve bunların satışı ile dağıtımını için İstanbul Mahrukat Ofisi kurulmuştu. Öte yandan Millî Korunma Kanunu hükümlerine aykırı davrananları yargılamak üzere İstanbul, Ankara, İzmir ve Zonguldak'ta Millî Korunma Mahkemeleri faaliyete geçirilmişti.⁵

Millî Korunma Kanunu, içerdığı hükümler dolayısıyla ekonomiyi çok çeşitli alanlarda etkilediği için değişen ekonomik ve sosyal koşullar nedeniyle zaman içinde değişikliğe uğramıştı. Nitekim 1945 yılına dek 3954, 4156, 4180 ve 4648 sayılı kanunlarla dört defa değişikliğe gidilirken⁶ 1950 yılındaki iktidar değişikliğine kadar süren dönemde ise üç yeni düzenleme yapılmış ve bu kanuna dayalı çalışmalar devam ettirilmişti.

Türkiye, bu dönemde siyasi olarak da bir dönüşüm sürecine girmekteydi. 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti (DP) kurularak⁷ Türkiye'de çok partili hayata geçilmiş; 14 Mayıs 1950'de gerçekleştirilen seçimle Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) dönemi sona ererken, DP dönemi olarak anılacak yıllara gelinmişti.⁸

1. Millî Korunma Kanunu'nda Cezalar ve Ceza Muhakemesine Dair Hükümleri

Yaklaşık yirmi yedi yıllık bir tek parti döneminin ardından iktidara gelen DP'nin ilk yılları, Metin Toket'in deyişiyile “*DP'nin altın yılları*” olmuştu.⁹ Ekonomide tarıma dayalı büyüme ve ithalatın temel alındığı bu yıllarda Türkiye ekonomisi kısa dönemde gelişme gösterirken, savaş sonrası kurulan CHP Hükümetleri döneminde ekonomiye verilen yön DP tarafından devam ettirilmiş; kısacası “*dünya ekonomisiyle farklı bir eklenme denemesini*” kesintiye uğratmamıştı. Bu iki partinin bazı ekonomik görüşlerinde farklılıklar olsa da burjuvazi, kalkınma ve dış ticaret politikaları hususunda neredeyse aynı görüşler savunulmaktaydı.¹⁰

5 Alev Özbil, *Türkiye'de Savaş Ekonomisi Uygulamaları...*, s. 109-143.

6 Alev Özbil, *Türkiye'de Savaş Ekonomisi Uygulamaları...*, s. 90-91.

7 Cem Eroğul, *Demokrat Parti: Tarihi ve İdeolojisi*, İstanbul, Yordam Kitap, 2014, s. 11-18.

8 Cem Eroğul, *Demokrat Parti...*, s. 70-71. Bu döneme ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Cüneyt Arcayürek, *Demokrasinin İlk Yılları 1947-1951*, 2. bs., Ankara, Bilgi Yayınları, 1985; Metin Toket, *Demokrasimizin İsmet Paşa'lı Yılları 1944-1973: Tek Parti'den Çok Parti'ye 1944-1950*, 3. bs., Ankara, Bilgi Yayınları, 1990; Osman Akandere, *Millî Şef Dönemi: Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler 1938-1945*, İstanbul, İz Yayıncılık, 1998; Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, 7. bs., İstanbul, İletişim Yayınları, 2000; Cemil Koçak, *Türkiye'de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950)*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010; Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, 5. bs., çev. Ahmet Fethi, İstanbul, Hil Yayınları, 2015.

9 Ayrıca 1950'lerin ilk yarısının bolluk dönemi olarak görülmesiyle ilgili olarak bkz. Korkut Boratav, *Türkiye İktisat...*, s. 102; Tevfik Çavdar, *Türkiye Ekonomisinin Tarihi 1900-1960 Yirminci Yüzyıl Türkiye İktisat Tarihi*, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, 2003, s. 395.

10 Korkut Boratav, *Türkiye İktisat...*, s. 93-103.

DP'nin ekonomiye bakışı genel olarak Birinci Hükümet Programı'nda özetlenmişti. Buna göre devlet işletmelerinin ancak istisna olması uygun görülürken, ticari alanda zorlayıcı şartlar ortaya çıkmadan serbestliğin esas alınması benimsenmişti. Bunların yanında hükümet tarafından ziraat sektörünün ekonominin “temeli” olduğu kabul edilerek bu alanda gerekli adımların atılacağı açıklanmıştı.¹¹

Bu yıllarda Avrupa'da ekonomilerin toparlanması ve Kore Savaşı, diğer bazı malların yanında özellikle tarım ürünlerinin fiyatlarını artırmıştı. Türkiye'de de buna uygun olarak tarımsal üretimde gelişmeler sağlanmıştı. Ülke çapına yayılan makineleşme ile yeni tarım alanlarının açılması, üretimin artması sonucunu doğurmuştu. Türkiye, 1953 yılında buğday satışında dünyada dördüncü büyük ülke olmuş, aynı dönemde pamuk fiyatları da yükselmişti.¹² Ancak Türkiye için olumlu olan bu gelişmelerin giderek azalmasıyla birlikte ekonomide problemler ortaya çıkmıştı. 1954 yılından itibaren DP, ekonomik güçlükler karşısında uzun vadeli politikalar oluşturmamıştı.¹³ Bunun yerine kamu yatırımlarının ve devlet işletmeciliğinin özel sermaye birikimindeki önemini fark ederek devletçiliğe benzeyen fakat özel sektöre desteğin daha fazla olduğu bir karma ekonomi yürütülmeye çalışılmıştı. 1954 yılı itibarıyla Türkiye ekonomisi; serbest bir dış ticaret politikası ile ithalat ve ihracat dengesinin oluşamayacağı, dış kontrollerin yapıldığı, dış ticaret açıklarının azalmak yerine devamlı hale geldiği bir ekonomi haline gelmekteydi.¹⁴ Aradan geçen dört yıldan sonra DP, karşılaştığı güçlükler karşısında ekonomiyi serbest ve normal işleyişine bırakmaktan vazgeçecekti.¹⁵ Bu dönemde ödemeler dengesindeki bozulma ve dış kredi olanaklarının¹⁶ azalmasıyla ithalatta düşüş yaşanmış, daha önceden ithal edilen birçok maddenin piyasaya gelmemesi kıtlık ve yoklukları ortaya çıkarmıştı. Bunun yanında para arzının fazlalaşması ülkede fiyatların artışına neden olmuş, ayrıca ülkedeki üretim miktarının talepleri karşılayamaması nedeniyle fiyat artışları ve darlıklar meydana gelmiş, bazı mallar ancak karaborsada ulaşılabilir olmuştu.¹⁷

11 *Hükümetler ve Programları*, C.I, haz. Nuran Dağlı, Belma Aktürk, Ankara, TBMM Kütüphane-Dokümantasyon ve Tercüme Müdürlüğü, Yayın no. 12, 1988, s. 153-165.

12 Nazif Kuyucuklu, *Türkiye İktisadi*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1993, s. 197.

13 1954 yılı ABD başta olarak birçok ülkede ekonominin sıkıntılar yaşadığı bir yıl olmuştur. Bkz. Serdar Turgut, *Demokrat Parti Döneminde Türkiye Ekonomisi: Ekonomik Kalkınma Süreçleri Üzerine Bir Deneme*, Ankara, Adalet Matbaacılık, 1991, s. 148,168.

14 Korkut Boratav, *Türkiye İktisat...*, s. 108-109.

15 Nazif Kuyucuklu, *Türkiye...*, s. 196.

16 1950'li yıllardaki iç ve dış borçlar için bkz. Haluk Cillov, *Türkiye Ekonomisi*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, no. 962, 1962, s. 529-530. Bu dönemde NATO ödemeleri 1955 ve devam eden yıllarda gelmeye devam etmesine rağmen yeni kredi alınmaması nedeniyle dış açıklara karşı önlemler alınmaya çalışılacaktır. Bkz. Gülten Kazgan, *Türkiye Ekonomisinde Krizler (1929-2001): “Ekonomi Politik” Açısından Bir İrdeleme*, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 105.

17 Tevfik Çavdar, *Türkiye Ekonomisinin...*, s. 381, 430.

Bütün bunlar göz önüne alındığında DP döneminde dış piyasaya açık ve tarıma dayalı kalkınma çabası başarıya ulaşamayacak¹⁸; DP Hükümetleri, yaşanan ekonomik gelişmeler karşısında Millî Korunma Kanunu'ndan yoğun bir şekilde faydalanmak zorunda kalacaktı. Millî Korunma Kanunu, DP döneminde 5766, 6084, 6444, 6731 ve 6751 sayılı kanunlarla beş defa değişikliğe uğramıştı. Bunların yanında Millî Korunma Kanunu'nun kiralarla ilgili otuzuncu maddesinden doğan ve on dokuz maddeden oluşan 6570 sayılı Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanun çıkarılmış; 6634, 6767 ve 7023 sayılı kanunlarla bu kanunda değişikliklere gidilmişti. 5712, 5845, 5941, 5942, 6097, 6107, 7123, 7128, 7147, 7148 ve 7172 sayılı kanunlarla ise 1945-1955 yıllarına ait Millî Korunma Kanunu'na göre yapılan harcamalara ilişkin bilançolar kabul edilmişti. Ek olarak bu dönemde Millî Korunma Kanunu'na dayanılarak çeşitli yönetmelik, tebliğ ve sirküler de yayımlanmıştı. DP döneminden önce çıkarılan 808 adet kararın yanında 1950-1960 yılları arasında K/809-K/1277 sayılı 469 adet Koordinasyon Heyeti kararı bulunmaktadır.¹⁹

DP, Millî Korunma Kanunu'nu uygularken geçmişte alınan bazı kararları aynen devam ettirdiği gibi yeni düzenlemeler de getirmişti. Bu kapsamda kanunla ilişkili sermayenin veznedarlık işlerinin yapılması için daha önce Ziraat Bankası'nda kurulan Millî Korunma Muhasebe Bürosu faaliyetlerini sürdürmüştü. Bu süreçte Koordinasyon Heyeti kararlarının yürütülmesi ise çeşitli vekâlet, valilik ve belediye gibi mülki ve yerel idareler ile TMO, Sümerbank ve Petrol Ofisi gibi farklı kurumlar aracılığıyla gerçekleştirilmişti. Dönem içerisinde Millî Korunma Kanunu'nun bazı maddelerinde düzenleme yapıldığı gibi kanunun uygulandığı takvim yıllarına ait bilançoların hazırlanmasına da devam edilmişti. İlk olarak 1950'den önceki bilançolar meydana getirilmiş, ardından 1955 yılına kadar olan bilançolar hazırlanarak TBMM'de kabul edilmişti. Buna karşılık 1956-1960 dönemine ait hiçbir bilanço kabul edilmemişti. DP döneminde sanayi, maden, tarım, hayvancılık ve ticaret sektörlerini kapsayacak şekilde ülke ekonomisinin tümünü ilgilendiren birçok konuda Millî Korunma Kanunu'na dayanılarak çeşitli kararlar alınmıştı. Bunların en önemlileri, kâr hadleri belirlenerek fiyat düzeyinin ayarlanmasından oluşmaktadır. Bu konuya ilişkin çeşitli tartışmalar yaşanırken bu alanlarda Millî Korunma Kanunu'ndan olabildiğince faydalanılmaya çalışılacaktı. Bu doğrultuda 1950 yılından önce kabul edilen ve bazı maddelere kâr hadleri uygulanmasını içeren kararlar devam ettirildiği gibi 1954 yılından itibaren bu konuda birçok yeni düzenlemeye imza

18 Şevket Pamuk, *Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi: Büyüme, Kurumlar ve Bölüşüm*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014, s. 232.

19 Resmî Gazete ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi'nde yapılan araştırmalarda bu kararların 446 tanesine ulaşılmış, 23 tanesine ise ulaşılamamıştır.

atılarak bu konudaki sorunlar çözülmeye çalışılmıştı. Bu kararlar ile birçok ürünün kâr hadleri ve satış fiyatları belirlenerek fiyat artışları ve karaborsa ile mücadele edilmek istenmişti. Ancak bu kararların fiyat artışları ve karaborsayı önleme konusunda başarılı sonuçlar verdiğini söylemek mümkün değildir. Yine de karaborsacılığın önüne geçilmesine yönelik uygulamada özellikle Millî Korunma Kanunu'nun ceza hükümlerinin çok sıkı bir şekilde uygulanmasıyla fayda sağlanmaya çalışılmıştı.²⁰

Millî Korunma Kanunu, ekonominin işleyişiyle ilgili birçok konuda düzenleme yapma yetkisi verirken, diğer yandan da bazı hareketleri yasaklamıştı. Buna göre eşya fiyatlarının haklı bir sebep olmadan artırılması, mevcut malların satılmaması veya olmadığı söylenerek saklanması, fazla fiyata satma amacıyla kaçırılması, muvazaa ile elden çıkarılması, kabul edilebilir bir sebebe dayanmadan gümrükten çekilmemesi, gereğinden fazla mal satın alınması, bu malların hakir görülmesi, üretici veya tüketici aleyhine fiyat birliği yapılması ya da yaptırılması, bir malın tüketiciye sunulmadan önce çeşitli tacirler arasında yapılan zincirleme faaliyetler, mevcut malın satıştan kaldırılması bu amaçlardan herhangi biri ile propaganda yapılması ve çeşitli şekillerle yapay olarak fiyat yükseltilmesi yasaklanmıştı.²¹ Daha sonra 3954, 4180, 4648 ve 4945 sayılı kanunlarla ele alınan otuz ikinci maddede yasak olan fiiller, fiyat artışlarını ve karaborsayı önlemeye yönelik genişletilecekti.²²

Millî Korunma Kanunu ile bazı fiiller yasaklanırken buna uyulmaması durumunda verilecek cezalar da öngörülmüştü. Buna göre elli üçüncü ve altmış sekizinci maddeler arasında cezai hükümler yer alırken Millî Korunma Kanunu'nun sekizinci, dokuzuncu, onuncu, on birinci, on beşinci, on yedinci, yirmi birinci, yirmi ikinci, yirmi dördüncü, yirmi yedinci, yirmi sekizinci, yirmi dokuzuncu, otuzuncu, otuz birinci, otuz ikinci, otuz beşinci, otuz altıncı, otuz sekizinci ve kırkıncı maddelerinde bulunan iktisadi hükümlere aykırı davranışlara çeşitli para ve hapis cezaları uygulanacağı belirtilmişti.²³ Zaman içinde yapılan değişikliklerle para ve hapis cezalarının daha çok günün şartlarına uyarlanmasına çalışılmıştı. Diğer yandan ekonomide şartların zorlaşması, bazı cezaların çok ağır olması sonucunu doğurmaktaydı. Nitekim savaş yıllarında 4648 sayılı kanunla

20 Millî Korunma Kanunu'nun DP dönemindeki uygulamaları için bkz. Aydın Doğu, *Demokrat Parti Döneminde Millî Korunma Kanunu*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.

21 Alev Özbil, *Türkiye'de Savaş Ekonomisi Uygulanması...*, s. 73; *T.C. Resmî Gazete*, S.4417, 26 Kânunusani 1940, s. 13214.

22 Bu kanun değişiklikleri için bkz. Alev Özbil, *Türkiye'de Savaş Ekonomisi Uygulanması...*, s. 94, 100, 107; *T.C. Resmî Gazete*, S.6338, 20 Haziran 1946, s. 10794.

23 Alev Özbil, *Türkiye'de Savaş Ekonomisi Uygulanması...*, s. 76-79; *T.C. Resmî Gazete*, S.4417, 26 Kânunusani 1940, s. 13215-13216.

yapılan düzenleme ile otuz ikinci maddede yazılı fiilleri, memleketin iktisadi bünyesini kökünden sarsmak veya memlekette büyük ve kapsamlı iktisadi buhran yaratmak amacıyla teşekkül halinde işleyenler hakkında ölüm cezası uygulanması öngörölmüşü.²⁴

DP döneminde belirtildiği üzere Millî Korunma Kanunu'na ihtiyaç duyulup başvurulurken değişiklikler de gündeme gelmişti. Nitekim ekonomide ortaya çıkan problemlerin korumacılık yerine dünya ekonomisi ile bütünleşme yolunun devam ettirilerek giderilmesi yönünde yabancı devletlerin, özellikle IMF aracılığıyla yaptığı öneriler ve baskılar, 1954 yılından başlamak üzere etkili olmuştu. Ancak DP iktidarı; devalüasyon, deflasyonist politikalar²⁵ ve dış ticaret rejiminde serbestliğe karşı başka arayışlara yönelmiş ve Millî Korunma Kanunu böyle bir dönemde önem kazanmıştı.²⁶ Bu kanunla ilgili olarak önce muhtekirlere karşı ağır cezalar getirilmesiyle ilgili hükümetin bir tasarısı hazırlamakta olduğu duyurulmuş²⁷; 16 Ekim 1954 tarihinde DP'li Emrullah Nutku²⁸, daha sonraki aylarda ise DP Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan²⁹ tarafından kanun teklifleri verilmişti. 25 Temmuz 1955 tarihine gelindiğinde ise DP Afyonkarahisar Milletvekili Kemal Özçoban, verdiği teklifle cezaların arttırılması gerektiğini belirterek muhtekirlere ölüm cezası istemişti.³⁰

1956 yılının başlarında Millî Korunma Kanunu'nun on beş yıllık uygulamasında karşılaşılan aksaklıkların giderilmesi ve günün şartlarına uymayan cezaların yeniden düzenlenmesi amacıyla hazırlanan hükümet tasarısı ile diğer üç milletvekilinin teklifi, Geçici Komisyon'da görüşölmeye başlanmıştı.³¹ Bu komisyonda genel olarak tasarısı ve tekliflere olumlu bir bakış bulunmakta olsa da³² bazı milletvekilleri çekincelerini dile getirerek ekonomik önlemler gerektiğini belirtmiş, diğer yandan bazı milletvekilleri ağır cezalarla ihtikâra engel olunacağını savunmuş hatta bazıları gerekirse idam cezasının uygulanmasını istemişti.³³ Ancak idam cezası uygun bulunmayıp muhtekire en az 6 ay, en çok 30 yıl

24 Alev Özbil, *Türkiye'de Savaş Ekonomisi Uygulaması...*, s. 107-108; *T.C. Resmi Gazete*, S.5780, 11 Ağustos 1944, s. 7466.

25 Cumhurbaşkanı Celal Bayar, 1956 yılı TBMM açış nutkunda: "*Paramızın devalüe edilmesi gibi bir şey asla mevzu bahis değildir*" diyerek bu durumu vurgulayacaktır. Bkz. *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMMZC)*, D.10, C.14, İ.1, 1 Kasım 1956, s. 9.

26 Korkut Boratav, *Türkiye İktisat...*, s. 110.

27 "Hükümet Millî Korunma Kanununu Değiştiriyor", *Akşam*, 10 Temmuz 1954, s. 1-2.

28 *TBMMZC*, D.10, C.2, İ.1, 1 Kasım 1954, s. 5.

29 *TBMMZC*, D.10, C.4, İ.26, 12 Ocak 1955, s. 69. Ayrıca Ahmet Gürkan'ın bir başka teklifi daha bulunmaktayken ilerleyen günlerde bu teklifini geri alacaktır. Bkz. *TBMMZC*, D.10, C.8, İ.17, 21 Aralık 1955, s. 372.

30 "Muhtekirlere Ölüm Cezası", *Milliyet*, 25 Temmuz 1955, s. 1.

31 "Millî Korunma Tasarısı Dün Geçici Komisyonunda Görüşöldü", *Cumhuriyet*, 26 Ocak 1956, s. 1, 5.

32 "İhtikara Karşı Ağır Cezalar İsteniyor", *Cumhuriyet*, 28 Ocak 1956, s. 1, 5.

33 "İhtikarla Mücadele Tasarısı", *Cumhuriyet*, 31 Ocak 1956, s. 1, 5.

hapis cezası öngörülmüştü.³⁴ Bu dönemde pahalılığın tüccarlardan ya da karaborsacılar-
dan kaynaklanmadığı, bunun esas nedeninin hükûmetin yürüttüğü maliye ve para politi-
kaları olduğu değerlendirilmesinde bulunulurken; hükûmetin pahalılığı önlemek için sa-
dece mahkemelerin kurulmasını öngörmesinin ekonomi politikalarındaki “*fikir*
kısırlığı” gösterdiği yönünde eleştiriler getirilmekteydi.³⁵ Buna karşın hükûmetin ih-
tikâra karşı alacağı önlemler olumlu görülerek muhtekirlere karşı tepkiler ortaya kon-
maktaydı. Bu kapsamda “*Muhtekirle mücadele bugünkü meselelerimiz arasında hususi*
bir yere sahip olan davalardan biridir. Türk halkını zaruri ihtiyaç maddeleri üzerinde sı-
kıntıya sokan, memleketin istikbaliyle yakından alakalı olan kalkınma davasını sabote
eden, onu kuvvetlendirerek bir manevi zemini adeta tahrip eden muhtekirdir. Muhtekir
teşkilatlıdır. Haberlidir, en ufak fırsatları istismar edecek kadar kurnazdır. Hatta kendine
yarıyacak fırsatları suni olarak tertiplemekte maharet sahibidir. Bu uğurda her vasıtayı
kendisi için mübah bilir”³⁶ denilerek bu işleri yapan tüccarlara karşı hükûmetin politikası
savunulurken, diğer yandan para, hapis veya sürgün cezasıyla toplumun etkilenebileceği-
ne ve bunun ancak belli bir dönem için yararlı olacağına dikkat çekilmişti.³⁷

Millî Korunma Kanunu'nda değişiklik yapıp ağır cezalar getirileceğine dair haber-
ler genel olarak olumlu görülse de³⁸ tepki gösterenler de bulunmaktaydı.³⁹ Millî
Korunma Kanunu'nun on altı yıllık geçmişinin, ceza ve baskı politikasının ekonomik
gerçekler karşısında işlemeyeceğinin kanıtı olduğu söylenmiş, pahalılığın önlenmesi
için ekonomik ve mali önlemler alınabilecekken, “*demode*” yöntemlere başvurulması-
nın uygun olmadığı vurgulanmıştı.⁴⁰ Benzer şekilde cezalarla sorunların çözülemeyece-
ği öne sürülerek “*Farzedelim ki zar zor bir kaç hakiki muhtekiri yakalamak ve cezalan-*
dırmak mümkün oldu. Bu bir adalet isteğidir, bir suçun cezalandırılmasıdır; iktisadî
derde deva değildir. Bizim hastalığımız, muhtekirin fiilinden ziyade iktisadi politika ha-
talarından doğmuştur. Bunun için, muhtekir tutulup tevkif edile dursun, fiat artışını,
para kıymetinin mütemadiyen düşmesini tevkif etmeğe bakmakta hayır vardır”⁴¹ denil-

34 “Millî Korunma Tadil Tasarısı”, *Cumhuriyet*, 29 Mart 1956, s. 1, 5.

35 “Pahalılığın Çaresi Mahkeme Midir?”, *Forum*, C.4, S.43, 1 Ocak 1956, s. 8-9.

36 “İhtikara Karşı Sert Tedbirler”, *Zafer*, 27 Ocak 1956, s. 1.

37 Nadir Nadi, “Vurguna Savaş”, *Cumhuriyet*, 21 Ocak 1956, s. 1.

38 “Yüksek Kazançlı Bazı Esnaf Vergi Vermiyor”, *Milliyet*, 16 Ocak 1956, s. 7.

39 “Sanayiciler Yeni Muamele Vergisinden de Şikayetçi”, *Milliyet*, 15 Şubat 1956, s. 2; “Tüccar Ağır Ceza İstemiyor”, *Milliyet*, 25 Mart 1956, s. 1; Nurullah Kunter, “Tüccar M. Korunma Kanununun Tadili Tasarısından Neden Endişe Ediyor?”, *Cumhuriyet*, 29 Mart 1956, s. 2; *Yetmiş Dördüncü Faaliyet Yılı Rapor ve Hesapları 1955*, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası, M. Ali Basımevi, 1956, s. 5-6; Ömer Terzioğlu, “Çok Mühim Bir Kanun Tasarısı”, *Vergi ve Resimler Dergisi*, S.252, s. 5.

40 Feridun Ergin, “Modası Geçmiş Usuller”, *Cumhuriyet*, 15 Mayıs 1956, s. 1.

41 “Millî Korunma”, *Akis*, C.6, S.101, 14 Nisan 1956, s. 20.

mişti. Buna ek olarak hayat pahalılığında suçun sadece ticaretle uğraşanlara yüklenmesinin doğru olmadığı ileri sürölmüş, cezalardan korkan tüccarın ilk dönemlerde ucuz mal satacağı ancak üzerinden biraz süre geçtikten sonra yine fiyatlarda yükselmeyle karşılaşılabacağı dile getirilmişti.⁴²

Millî Korunma Kanunu hakkındaki değişiklik, 7 Mayıs 1956 tarihinde TBMM’de göröşölmeye başlanırken bu toplantılarda özellikle Hürriyet Partisi (HP) tarafından DP’nin ekonomi politikaları eleştirilmiş ve gerekli önlemler alınmazsa cezaları arttırmanın bir önemi olmayacağı öne sürölmüşü. Buna karşılık DP’liler tarafından cezaların arttırılması istenmiş, özellikle karaborsacılara yönelik ağır sözlerle kanun değişikliği savunulmuşü. Nitekim DP’li Mehmed Özbey, “*Bu imansız muhtekirleri vatan sathı dışına atmalı, İstanbul’un havasını dahi teneffüs ettirmemeli*”⁴³ derken DP’li Kemal Özçoban tarafından muhtekirlerin idamla cezalandırılmaları yönünde önerge verilmişti. Bu önerge, birçok milletvekili tarafından savunulurken Adliye Vekili, hükümet olarak ihtikâra karşı idam cezasını uygun görmediklerini söylemiş, ardından komisyon sözcüsü de aynı yönde açıklama yapmışü.⁴⁴ Nitekim bu önergenin oylanmasında 117 olumlu oy kullanılacaktı.⁴⁵ Ayrıca yine DP’liler tarafından, kalkınma içinde olan Türkiye’de fiyat artışlarının normal görölmeli gerektiği belirtilmişti.⁴⁶ Öte yandan görüşmelerde CHP’lilerin söz almaması gündeme getirilerek ekonomiyle ilgili çok önemli bir tasarıya dair konuşmama politikasının uygun görölmeyeceği ifade edilmişti.⁴⁷

6 Haziran 1956 tarihli toplantıda Millî Korunma Kanunu’nun değişikliği üzerine yapılan görüşmeler sona ermiş ve kanun tasarısı kabul edilmişti.⁴⁸ Millî Korunma Kanunu’nda değişiklik yapan 6731 sayılı kanunun oylamasında kullanılan 393 oydan; 321 kabul, 67 ret ve 5 çekimser oy çıkarken CHP, HP ve Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) tarafından ret oyu kullanılmış; ayrıca bazı DP’lilerin de kanuna hayır oyu verdikleri görölmüşü.⁴⁹

42 Haluk Cillov, “Piyasa ve Millî Korunma Kanunu Tadil Tasarısı”, *Milliyet*, 22 Mayıs 1956, s. 2; “Yeni Bir Ticari Nizam İsteniyor”, *Milliyet*, 25 Mayıs 1956, s. 1, 5.

43 *TBMMZC*, D.10, C.12, İ.62, 7 Mayıs 1956, s. 290-306; “Meclis Millî Korunma Tadil Tasarısını Görüşü”, *Cumhuriyet*, 8 Mayıs 1956, s. 1, 5.

44 *TBMMZC*, D.10, C.12, İ.71, 1 Haziran 1956, s. 5-29, 31-35; “Muhtekirlere Ölüm Cezası Talebi Mecliste Reye Kondu”, *Cumhuriyet*, 2 Haziran 1956, s. 1, 5.

45 *TBMMZC*, D.10, C.12, İ.72, 4 Haziran 1956, s. 42-78; “Muhtekir İdamdan Kurtuldu”, *Cumhuriyet*, 5 Haziran 1956, s. 1, 5.

46 *TBMMZC*, D.10, C.12, İ.64, 16 Mayıs 1956, s. 333-361; “Mecliste İktisadi Durum İçin Dünkü Tartışmalar”, *Cumhuriyet*, 17 Mayıs 1956, s. 1, 5.

47 “Dünkü Meclisten Notlar”, *Cumhuriyet*, 8 Mayıs 1956, s. 5.

48 *TBMMZC*, D.10, C.12, İ.73, 6 Haziran 1956, s. 81-91; “Millî Korunma Kanunu Kabul Edildi”, *Milliyet*, 7 Haziran 1956, s. 1.

49 *TBMMZC*, D.10, C.12, İ.73, 6 Haziran 1956, s. 222-226.

6731 sayılı kanunla hükümetin gerekli gördüğü malların fiyatlarını ve kâr hadlerini belirleme yetkisini düzenleyen otuz birinci madde genişletilmiş, yine bu hususla ilgili iki geçici madde eklenmişti. Millî Korunma Kanunu'nun öngördüğü işler için hükümet emrine verilen sermaye miktarı da 250 milyon liraya yükseltilmişti. Ayrıca yine 6731 sayılı kanunla birlikte cezalara dair maddelerde yapılan düzenlemeyle para ve hapis cezaları ağırlaştırılmış, ceza muhakemesine ait maddeler de değiştirilmişti.⁵⁰

6731 sayılı kanunun kabulüyle ekonomideki sorunların esas sorumluluğunu ihtikâra veren ve muhtekirlere şiddetli ceza verilmesini isteyen görüş kabul edilmişti.⁵¹ Nitekim İktisat ve Ticaret Vekili Zeyyat Mandalıncı, kanunun çıkarılmasıyla ilgili “*Memlekette kötü bir ticaret sistemi kurulmak üzere bulunuyordu. Herhangi bir maliyet ve piyasa nizamı yoktu. Herkes istediği gibi hareket etmekte kendini serbest görüyordu. İşte bunun içindir ki, hükümet bu kanunu çıkardı*”⁵² diyerek bunu doğrulayacaktı.

Millî Korunma Kanunu'nda değişiklik yapan 6731 sayılı kanunun yürürlüğe girdiği ilk zamanlarda piyasada ucuzluk görülmeye başlandığı sıklıkla vurgulanmıştı.⁵³ Gerçekten de 1956 yılının yaz aylarında fiyatlarda düşüşler yaşanmaya başlamıştı.⁵⁴ Piyasadaki iyimserliğe karşın muhalefet partileri, Millî Korunma Kanunu'nun hedefine ulaşamayacağını daha ilk günden itibaren belirtmeye başlamış ve bu kanuna karşı

50 T.C. Resmî Gazete, S.9329, 11 Haziran 1956, s. 14521-14522. 6731 sayılı kanunun maddeleri hakkında şerh ve izahlar için bkz. *Son Değişikliklere Göre İçtihatlı No.lu Millî Korunma Kanunu*, haz. Şevket Türe, Mesut Albaz, Ankara, İstiklal Matbaası, 1956; Mithat Tuyyun, *Yeni Millî Korunma Kanunu Tüccar ve Esnafa Rehber*, İstanbul, Tuyyun Yayinevi, 1956; Muhterem Orhan, *Yeni Millî Korunma Kanunu ile Karar ve Tebliğlerin Şerh ve İzahları*, İzmir, Piyasa Matbaası, 1956; Tarık B. Sesyılmaz-Turgut H. Çarıklı, *Şerh ve İzahlı Millî Korunma Mevzuatı*, İstanbul, Tan Matbaası, 1956; Sedat Bircik-Muzaffer Uyguner, *Son Defa Yapılan Tadile Göre Millî Korunma Kanunu: Cezai Hükümler ve Kâr Nisbetleri*, Ankara, Son Havadis Matbaası, 1956; A. Recai Erdil, *6731 Sayılı Millî Korunma Kanunu ve Kararnameleri Hakkında*, Ankara, Ankara Ticaret ve Sanayi Odası Neşriyat, no. 6, Ağustos 1956.

51 Esat Tekeli, “Millî Korunma Kanununa Dair”, *İktisadi Uyanış*, S.88, Mayıs 1956, s. 2.

52 “Sanayi Himaye Edilecek”, *Cumhuriyet*, 31 Temmuz 1956, s. 1.

53 “Piyasada Bariz Bir Ucuzluk Başladı”, *Milliyet*, 15 Haziran 1956, s. 1, 3; “Piyasada Ucuzluk Daha da Genişliyor”, *Milliyet*, 17 Haziran 1956, s. 1; “İzmirde Ucuzluk”, *Milliyet*, 19 Haziran 1956, s. 5; “Eğlence Yerleri Tarifesi Yarın Tatbik Ediliyor”, *Cumhuriyet*, 24 Haziran 1956, s. 1, 5; “Tüccara Verilen İzin Sona Erdi”, *Milliyet*, 25 Haziran 1956, s. 1; “Konya’da Ucuzluk”, *Milliyet*, 27 Haziran 1956, s. 5; “Belediye, Hizmet Erbabı Ücretlerinin Tesbiti İçin Hazırlık Yapıyor”, *Cumhuriyet*, 3 Temmuz 1956, s.1, 5; “Burdurda Ucuzluk”, *Cumhuriyet*, 14 Temmuz 1956, s. 5; “Millî Korunma Kanunu Çok Müsbet Tesirler Yarattı”, *Zafer*, 29 Temmuz 1956, s. 1, 4.

54 “İhtiyaç Maddelerinin Satış Fiyatları Düşüyor”, *Zafer*, 12 Haziran 1956, s. 1, 4; “İstanbul’da Fiyatlar Yüzde 40-60 Düştü”, *Zafer*, 14 Haziran 1956, s. 1, 2; “Piyasada Bariz Bir Ucuzluk Başladı”, *Milliyet*, 15 Haziran 1956, s. 1, 3; “Eşya Satış Fiyatları Yüzde 35 Kadar Düştü”, *Zafer*, 16 Haziran 1956, s. 1; “Ticaret Vekili’nin Radyo Konuşması”, *Zafer*, 16 Haziran 1956, s. 1; “Ucuzluk Geçici Olmıyacak”, *Milliyet*, 16 Haziran 1956, s. 1, 3; “Piyasadaki Ucuzluk ve Ferahlık Artıyor”, *Zafer*, 17 Haziran 1956, s. 1, 4; “Fiatlar Her Gün Düşüyor”, *Milliyet*, 23 Haziran 1956, s. 1; “Piyasada Ucuzluk ve Bolluk Bir Birine Muvazi Gidiyor”, *Zafer*, 25 Haziran 1956, s. 1, 4; “Millî Korunma ve Müspet Neticeleri”, *Zafer*, 2 Temmuz 1956, s. 1; “Altın ve Döviz Fiatları Düşüyor”, *Milliyet*, 3 Temmuz 1956, s. 1; “Döviz ve Altın Fiatı Düşüyor”, *Milliyet*, 5 Temmuz 1956, s. 5.

eleştiriler getirmişlerdi.⁵⁵ Diğer yandan çeşitli kesimlerden de uygulamaya dönük eleştiriler gelmekteydi.⁵⁶ Kanuna yönelik eleştiriler, toplum kesimleriyle ve muhalefetle sınırlı kalmayıp iktidar partisinde de karşılık bulacaktı. Bu bağlamda DP içerisinde uygulamadaki eksikler ve hatalara yönelik ciddi eleştiriler getirilmişti.⁵⁷ Ayrıca getirilen cezaların ucuzluğu ortaya çıkardığı vurgulanarak kanunun gerçek etkisinin bundan sonra görüleceğı öne sürülmekteydi.⁵⁸

DP döneminde Millî Korunma Kanunu ile ilgili yapılan değişikliklerden biri olan 6731 sayılı kanun ile cezai hükümler döneme uygun hale getirilmeye çalışılmış, kanunun elli üçüncü, elli dördüncü, elli beşinci, elli altıncı, elli yedinci, elli sekizinci, elli dokuzuncu, altmış üçüncü, altmış beşinci ve altmış altıncı maddelerinde değişikliğe gidilmişti. Böylelikle DP, cezaları daha da arttırarak kanunu ağır bir şekilde uygulamaya başlamıştı. Bu kanunun ilk yıllarında para cezaları 10 katına, hapis cezaları 6-10 katına çıkmıştı. Buna göre 1940 yılında 3 gün olan en alt hapis cezası 30 güne, 5 yıl olan en üst hapis cezası 30 yıla yükseltilmiş; 10 lira olan en düşük para cezası 100 lira, 5.000 lira olan en yüksek para cezası ise 50.000 lira olmuştu.⁵⁹ Ancak bu tasarıdaki para ve hapis cezalarının ağır olmadığını savunanlar da bulunmaktaydı.⁶⁰

6731 sayılı kanunla elli altıncı maddede yapılan değişiklik, Millî Korunma Kanunu'na göre en ağır cezayı öngörmüştü. Buna göre otuz birinci maddede belirtilen

55 “İnönü'nün Konuşması”, *Milliyet*, 25 Mayıs 1956, s. 5; “Bölükbaşı C.M.P. İl Kongresinde Konuştu”, *Milliyet*, 2 Temmuz 1956, s. 3; “Gülek Son Nutkunu Vapurda Okudu”, *Milliyet*, 4 Ağustos 1956, s. 1; “Bölükbaşı Dün Kastamonu'da 3 Saat Konuştu”, *Milliyet*, 21 Eylül 1956, s. 1; “C.M.P. Büyük Kongresi Ankara'da Toplandı”, *Milliyet*, 26 Ekim 1956, s. 1. Daha önce yine Millî Korunma Kanunu'nun uygulanmasıyla ilgili olarak CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek, “*Polis tedbirleri ile iktisadi buhrana çare bulunamaz. Zaman olmuş eski devirlerde muhtekirler asılmış bile, amma ihtikar önlememiştir.*” sözleriyle tepkisini ortaya koymuştu. Bkz. “Kasım Gülek'in Basın Toplantısı”, *Milliyet*, 13 Temmuz 1955, s. 7; “C. H. Partisi İhtikara Aid Kararnameyi de Beğenmedi”, *Cumhuriyet*, 13 Temmuz 1955, s. 1, 7.

56 “Plastikçiler Ankara'ya Bir Heyet Gönderiyor”, *Milliyet*, 21 Ağustos 1956, s. 2; “32 Ticaret ve Sanayi Odası Reisi Ankarada Toplanıyor”, *Cumhuriyet*, 18 Eylül 1956, s. 1; “İzmir Tacirlerin Şikayetleri”, *Cumhuriyet*, 25 Eylül 1956, s. 1; “Kar Hadleri Yeniden Tanzim Edilecek”, *Milliyet*, 4 Ekim 1956, s. 1; “Karaca Tiyatrosu Rejisörü Geldi”, *Cumhuriyet*, 1 Kasım 1956, s. 5; “Millî Korunma”, *Akis*, C.8, S.133, 24 Kasım 1956, s. 22-23; “Esnaf Yine İstedığı Gibi Harekete Başladı”, *Milliyet*, 24 Aralık 1956, s. 3.

57 “İnönü Beklenen Nutkunu Söyledi”, *Milliyet*, 28 Ekim 1956, s. 3; “Millî Korunma Kanununun Gayesi Ucuzluk Değildir”, *Cumhuriyet*, 4 Kasım 1956, s. 2; “Gazinolarda Murakebe Tavşadı”, *Milliyet*, 11 Aralık 1956, s. 1, 5; “İnönü İç ve Dış Politikadan Bahsetti”, *Milliyet*, 19 Aralık 1956, s. 3; “Piyasada Sun'î Fiat Artışları Başladı”, *Milliyet*, 30 Aralık 1956, s. 2; *Demokrat Parti Meclis Grubu Gizli Müzakere Zabıtları (DPMGGMZ)*, S.184, 15 Ocak 1957; “Ticaret Politikası İçin Bütçe Komisyonunda Tenkitler”, *Cumhuriyet*, 30 Ocak 1957, s. 1, 5; *TBMMZC*, D.10, C.17, İ.42, 21 Şubat 1957, s. 384-385; *TBMMZC*, D.10, C.17, İ.47, 26 Şubat 1957, s. 939-951; *TBMMZC*, D.10, C.10, İ.46, 27 Şubat 1957, s. 932.

58 “Ucuzluk ve Ötesi”, *Forum*, C.5, S.57, 1 Ağustos 1956, s. 4.

59 Mustafa Albayrak, “Demokrat Parti Döneminde Millî Korunma Kanunu Uygulamaları (1955-1960)”, *Atatürk Araştırmaları Merkezi Dergisi*, C.23, S.67-68-69, Mart-Temmuz-Kasım 2007, s. 232-237.

60 A. Edip Kuşdemiroğlu, “Millî Korunma Kanununun 12 nci Değişikliği Münasebetiyle”, *İktisat ve Maliye*, C.2, S.12, 15 Mart 1956, s. 526-528.

fiyatları ve kâr hadleri belirlenen malların bu fiyatlardan fazla satılması, satışa sunulması, geçerli bir neden olmadan satışa sunulmaması, satıştan kaçınılması, kaçırılması, satılmış gibi gösterilmesi; fiyatı hükümet tarafından belirlenen bir malın bu fiyatlar üzerinden satılması veya satışa sunulması; ithalatçılık ile toptancılık veya perakendeciliğin, toptancılıkla perakendeciliğin birleşmeyeceği hükmüne ve belirlenen ithalatçı, toptancı, perakendeci kârlarına aykırı davranılması; kullanılan eşyanın yenisinden fazla fiyatla satılması ile otuz ikinci maddede yazılı suçları işleyenlere, bunlara teşebbüs edenlere, bu fiillere katılanlara veya bunları yaptırınlara 10 seneden 30 seneye kadar ağır hapis ve 10.000 liradan 30.000 liraya kadar ağır para cezası getirilmişti.⁶¹

Millî Korunma Kanunu'nun altmışıncı ve altmış dokuzuncu maddeleri arasında ise ceza muhakeme usullerine dair hükümler bulunmaktaydı. Buna göre kanunun suç kabul ettiği fiilleri işleyenlere verilen cezaların tecil edilmesinin önüne geçilmiş, başta Türk Ceza Kanunu⁶² olmak üzere diğer kanunlarda daha ağır cezaların bulunması halinde o cezaların verileceği belirtilmişti.⁶³

Kanunun altmış ikinci maddesinde; elli beşinci maddenin altıncı ve yedinci fıkraları, elli altıncı maddenin dördüncü, beşinci ve altıncı fıkraları ve elli sekizinci maddenin birinci fıkrasında yazılı suçları işleyenler hakkında uygulanacak para cezalarında çalıştıkları işletmeler, maddi ve müteselsilen sorumlu kabul edilmişti. Altmış üçüncü maddeye göre de verilen ve kesinleşen hükümlerin özetlerinin masrafı mahkûma ait olmak üzere yayımlanması kabul edilmişti. Ayrıca dükkan, mağaza ve ticarethanenin kapatılmasına dair verilen hüküm özetlerinin büyük harflerle yazılarak ilgili işletmenin göze çarpan yerine yapıştırılması hükmü eklenmişti.⁶⁴ 4648 sayılı kanunla ise konu itibariyle yayımlanmasında fayda görülmeyen, seyyar satıcıların ve küçük tacirlerin işledikleri basit suçlara ve iş mükellefiyetine uymayanlara dair hükümlerle ilgili, mahkemelerin yayımlanmama kararı verebileceği hükmü ilâve edilmişti.⁶⁵

Kanunun altmış dördüncü maddesine göre kanunu ilgilendiren işlerde görev ve sorumluluğu suiistimal edenler veya bu yolla suç işleyenler ile görevlerinde ihmal ve gecikmede bulunanlar hakkında Türk Ceza Kanunu ile diğer kanunlarda yazılı olan cezaların iki kat uygulanacağı belirtilmişti. Memur ve hizmetlilerin, bu kanunun

61 *T.C. Resmî Gazete*, S.9329, 11 Haziran 1956, s. 14523.

62 "765 sayılı Türk Ceza Kanunu", *Resmî Ceride*, S.320, 13 Mart 1926, s. 1065-1143.

63 Cezaların tecil edilmemesi sadece Millî Korunma Kanunu'na özgü değildir. Bkz. N. Ruhi Özüarı, "Tecil Müessesesi ve Tecilli Kabil Olmayan Cezalar", *Ankara Barosu Dergisi*, Y.16, S.3, 1959, s. 150.

64 Alev Özbil, *Türkiye'de Savaş Ekonomisi Uygulanması...*, s. 77-78; *T.C. Resmî Gazete*, S.4417, 26 Kânunusani 1940, s. 13216.

65 *T.C. Resmî Gazete*, S.5780, 11 Ağustos 1944, s. 7467.

uygulanması nedeniyle işledikleri suçlardan veya bu kanunun uygulanmasıyla yükümlü makam ve mahkemelerin emir ve taleplerini ve bu kanunla kendilerine verilmiş takip ve soruşturma görevlerini ihmal veya suiistimal etmelerinden dolayı haklarında yapılacak cezai soruşturmalarda “*Memurin Muhakematına Dair Kanun*” hükümlerinin uygulanmayacağı ortaya konmuştu. Ancak vali, vali yardımcıları, kaymakamlar, belediye başkanları ve heyet halinde alınan kararlardan dolayı Belediye Daimî Komisyonları ile merkezin emriyle soruşturma ve kontrol için gönderilenlerle ilgili olarak bu hükmün geçerli olmadığı belirtilmişti. Ayrıca kanunu ilgilendiren işlerde, iktisadi devlet teşekkül ve işletmelerinin idare ve denetim kadroları ile memur ve hizmetlilerinin ve bu kanuna göre görevlendirilen özel hukuk hükümlerine bağlı işletmelerin memur ve hizmetlileri ile bu işletmelerden tüzel kişiliğe sahip olanların idare ve denetim kadroları gerçek kişilere ait olanlarının, sahiplerinin ve müdürlerinin devlet memuru gibi cezalandırılmaları öngörülmüştü. Kanunu yürütmekle görevlendirilen kişilere, ilgililere veya üçüncü şahıslara ait ticarethane, imalathane, depo, mağaza ve benzeri yerlerde arama talebinde bulunma yetkisi verilmişti. Ayrıca bu görevlilerin aramalarda yer alabileceği ve arama ile zabıt işlerinin genel hükümler çerçevesinde uygulanacağı belirtilmişti. 4156 sayılı kanunla altmış beşinci madde genişletilmiş ve altı fıkra halinde düzenlenmişti. Buna göre kanunun uygulanması için vali, kaymakam veya bunların yazılı emri ile görevlendirilen memurlara, ev, mağaza, ticarethane, depo, dükkân, ambar, samanlık ve mal konulabilecek diğer yerlerde arama yapabilme yetkisi verilmişti. Aramalarda mahalli zabıta amiri veya memurunun bulunması şart koşulmuş, aranılacak yerin sahibinin, bunlar bulunmazsa sırasıyla temsilcilerinden, akrabalarından, kendisiyle oturanlardan veya komşularından birinin bulundurulacağı belirtilmişti. Köylerde yapılacak aramalarda muhtar ile ihtiyar heyetinden biri, muhtar bulunmadığı durumda ihtiyar heyetinden biri ile komşulardan biri, muhtar ve ihtiyar heyetinden kimsenin bulunmadığı durumlarda komşulardan ikisinin hazır bulundurulacağı ifade edilmişti. Gecikmesinde sakınca bulunan olağanüstü haller dışında evler ve diğer binalarda ise gece arama yapılamayacağı belirtilmişti.⁶⁶

4648 sayılı kanunla aramalara dair hükümlerde değişiklik ve bazı eklemeler yapılmıştı. Buna göre kanun hükümlerini uygulamakla görevli memurlara her türlü bilginin verilmesi ve her çeşit belge ve defterlerin gösterilmesi zorunlu kılınmıştı. Bu memurlar, görevlerinin yaparken kanunun suç saydığı fiiller hakkında bilgi sahibi olduklarında “*Meşhud Suçların Muhakeme Usulü Kanunu*”nun⁶⁷ dördüncü maddesi hükümlerini

66 Alev Özbil, *Türkiye’de Savaş Ekonomisi Uygulanması...*, s. 97-98; *T.C. Resmî Gazete*, S.4991, 28 Kânunuevvel 1941, s. 2078-2079.

67 “5699 sayılı Meşhud Suçların Muhakeme Usulü Kanunu”, *T.C. Resmî Gazete*, S.3329, 13 Haziran 1936, s. 6618-6619.

uygulayacaklardı.⁶⁸ 4945 sayılı kanunla son şekli verilen altmış altıncı maddedeki düzenleme ile yiyicilikten, rüşvet alıp vermektten, ihtilas ve zimmetine para geçirmektten, doğrudan veya memurluk görevini suiistimal ile kaçakçılıktan ve resmî alım-satımlara fesat karıştırmak ile dışişlerine ait gizli evrak veya şifreleri açıklamaktan veya açıklanmasına neden olmaktan ve bu suçlara katılmaktan sanık olanlar hakkındaki duruşmaların, tutuklu olarak yapılması kabul edilmişti.⁶⁹ Ayrıca kanun kapsamına giren suçların yargılamalarının bütün davalardan önce ele alınacağı ve ertelenenin zorunlu olduğu hallerde mücbir sebep olmadıkça bir haftadan fazla ertelenemeyeceği belirtilmiş; kanunun suç kabul ettiği fiillerin Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu'nun⁷⁰ dört yüz yirmi üçüncü maddesi uyarınca tatil zamanında görülen acele işlerden sayılacağı bildirilmişti.⁷¹

4180 sayılı kanunun altmış yedinci maddesi ile Adliye Vekâleti, gerekli görülen yerlerde bu kanunun hükümlerine giren suçlarla bu kanunun altmış dördüncü maddesinde yazılı memurların işledikleri suçlara ilişkin davaları görmek üzere Hâkimler Kanunu'nun⁷² her sınıf veya derecesindeki hâkimlerden oluşan toplu veya tek hâkimli mahkemeler kurma olanağına kavuşmuştu. Adliye Vekâleti'ne mahkemelerin yargı çevrelerini ve kurulmadığı yerlerde bu kanuna göre görevli mahkemeyi belirleme yetkisi verilmişti.⁷³ 4648 sayılı kanunla altmış yedinci maddede yapılan düzenleme ile Adliye Vekâleti'nin kuracağı mahkemelerin alanları genişletilmişti. Buna göre 1609⁷⁴ ve 4237⁷⁵ sayılı kanunların hükümlerine giren suçlarla ve bu davaların görüldüğü sırada işlenen yalan yere şahitlik suçlarına ilişkin davaları da görebileceklerdi.⁷⁶ 4945 sayılı kanunla altmış yedinci maddede yapılan değişiklikle ise Adliye Vekâleti'nin gerekli gördüğü yerlerde kurulacak mahkemelerin bakmakla yükümlü olduğu davalarla ilgili düzenlemeye gidilmişti.⁷⁷

68 *T.C. Resmî Gazete*, S.5780, 11 Ağustos 1944, s. 7467-7468.

69 *T.C. Resmî Gazete*, S.6338, 20 Haziran 1946, s. 10795.

70 "1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu", *T.C. Resmî Gazete*, S.1172, 20 Nisan 1929, s. 6963-7030.

71 Alev Özbil, *Türkiye'de Savaş Ekonomisi Uygulanması...*, s. 78; *T.C. Resmî Gazete*, S. 4417, 26 Kânunusani 1940, s. 13216.

72 "766 sayılı Hâkimler Kanunu", *Resmî Ceride*, S.326, 20 Mart 1926, s. 1173-1177.

73 Alev Özbil, *Türkiye'de Savaş Ekonomisi Uygulanması...*, s. 101; *T.C. Resmî Gazete*, S.5023, 3 Şubat 1942, s. 2240-2241.

74 "1609 sayılı Bazı Cürümlerden Dolayı Memurlar ve Şerikleri Hakkında Takip ve Muhakeme Usulüne Dair Kanun", *T.C. Resmî Gazete*, S.1498, 20 Mayıs 1930, s. 8932.

75 "4237 sayılı Fevkalade Hallerde Haksız Olarak Mal İktisap Edenler Hakkında Kanun", *T.C. Resmî Gazete*, S.5122, 3 Haziran 1942, s. 3044-3045.

76 *T.C. Resmî Gazete*, S.5780, 11 Ağustos 1944, s. 7468.

77 *T.C. Resmî Gazete*, S.6338, 20 Haziran 1946, s. 10795.

4180 sayılı kanunla altmış sekizinci maddede yapılan değişiklikle Millî Korunma Kanunu'na göre kurulan veya bu kanunu uygulama ile görevlendirilen mahkemelerde “*Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Hakkındaki Kanun*”un usule dair hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Kanunun altıncı ve son bölümünde de çeşitli hükümler belirlenmişti. Bu bölümde yer alan altmış dokuzuncu maddeye dayanarak alınan kararlar ve yapılan uygulamalar hakkında yargı kurumlarından icranın geri bırakılması ve ihtiyati tedbir kararları alınmayacağı bildirilmişti.⁷⁸ 4648 sayılı kanunla ayrıca 1609 ve 4237 sayılı kanunlarda yazılı suçları yetkili makamlar tarafından haber alınmadan önce bu makamlara haber veren veya bu suçları fiilen ortaya çıkaran kimselere belli şartlarda ikramiye verilmesi kabul edilmişti.⁷⁹

DP döneminde Millî Korunma Kanunu, ilk olarak Birinci Adnan Menderes Hükûmeti'nin programında belirtilen “*belli başlı antidemokratik hükümleri ihtiva eden kanunların*” demokrasiye uygun hale getirilmesi⁸⁰ söz konusu olduğunda ele alınmıştı. Buna göre antidemokratik kanunlar içinde sayılan Millî Korunma Kanunu hakkında konuşan Adliye Vekili Halil Özyörük, özellikle tutuklama ve ev aramaları hakkındaki hükümlere değinerek bunların değiştirileceğini, tutuklamaların hâkim takdirine bırakılacağını ve hâkim kararı olmadan arama yapılamayacağını belirtmişti.⁸¹ Hükûmet, buna uygun olarak Millî Korunma Kanunu'nun altmış beş ve altmış altıncı maddelerinde yeni düzenleme yapılmasına karar vermişti. Kanun tasarısının gerekçesinde bu hükümlerin Anayasa'ya ve CMUK'ye aykırı durumlara neden olduğu belirtilmişti. Ancak değişikliğin Dâhiliye Komisyonu'nda görüşülmesinde bir bütün olarak yürürlükte bulunan Millî Korunma Kanunu'nun “*bir Anayasa meselesi*” yapılarak kanunun ruh ve özünü içeren maddelerinde değişikliğe gidilmesi veya bazı maddelerin kaldırılması “*yersiz ve mevsimsiz*” bulunacak ve tasarı reddedilecek, Adliye Komisyonu'nda ise hükûmet tarafından öne sürülen değişiklik gerekçeleri yerinde görülerek Millî Korunma Kanunu'nun altmış ve altmış altıncı maddelerinin kaldırılmasına oy birliği ile karar verilecekti.⁸² TBMM'de de 30 Nisan 1951 ve 16 Mayıs 1951 tarihlerinde yapılan görüşmeler sonucu kanun tasarısı, önce madde madde sonra da tümü oylanarak kabul edilmişti.⁸³

78 *T.C. Resmî Gazete*, S.5023, 3 Şubat 1942, s. 2241.

79 *T.C. Resmî Gazete*, S.5780, 11 Ağustos 1944, s. 7468.

80 *T.C. Resmî Gazete*, S.7583, 3 Haziran 1950, s. 18581.

81 “Tadil Edilecek Kanunlar”, *Milliyet*, 12 Eylül 1950, s. 1, 5. Ayrıca bkz. “Adalet Bakanının Demeci”, *Milliyet*, 29 Kasım 1950, s. 1, 5.

82 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (TBMMTD)*, D.9, C.6, B.70 ek, s. 1-4.

83 *TBMMTD*, D.9, C.6, B.70, 30 Nisan 1951, s. 352-353; *TBMMTD*, D.9, C.7, B.77, 16 Mayıs 1951, s. 296. 5766 sayılı kanun metni için bkz. *T.C. Resmî Gazete*, S.7816, 24 Mayıs 1951, s. 1181.

5766 sayılı kanun değişikliğinden sonra 6731 sayılı kanun değişikliğinde de Millî Korunma Kanunu'nun ceza muhakemesine dair hükümleri hakkında düzenlemeler yapılmıştı. Buna göre hüküm özetleri ile ilgili altmış üçüncü madde değiştirilmiş, kanunun uygulanmasında yapılacak aramaları düzenleyen altmış beşinci madde ile genişletilmişti. Altmış altıncı maddede yapılan düzenleme ile elli yedinci maddenin birinci ve ikinci fıkraları ile elli dokuzuncu maddenin yedinci fıkrasında yazılı suçlardan biri nedeniyle mahkûmiyet hali ortaya çıkarsa ve suçlu tutuklu değilse mahkeme, tutuklama ile zorunlu kılınmıştı. Altmış dokuzuncu maddede yapılan düzenleme ile önceki hükümler korunmakla beraber bazı değişiklikler yapılmıştı. Buna göre ihbar sonucunda ikramiye verilecek suçlar açıkça belirtilmiş ve genişletilmişti. Ayrıca verilecek ikramiye tutarı, suç teşkil eden malların satış kıymetinin %10'undan %25'ine çıkarılmıştı.⁸⁴

Millî Korunma Kanunu'nun hem cezalara hem de ceza muhakemesine dair hükümleri ile “*çok ağır bir cezalar sistemi*” getirilmekteydi.⁸⁵ Bu kanunun ceza hukuku bakımından birçok özelliği bulunmaktadır. Bunlar idari makamların suç belirlemesi, bazı hükümlerin geçmişe yürümemesi, teşebbüste kalan fiile tamamlanmış gibi ceza verilmesi, çok kişinin işlediği suçlarda ayırım yapılmaması, bir suçun tekrar olması için cezanın çekilmesinin aranmaması, teşhir edilme, tecil edilmeme ve faillerden başka kişilerin de cezalandırılabilmesidir. Türk hukukunda esas olarak suç olan fiilleri belirleyen kanun koyucu TBMM'dir. Ancak Millî Korunma Kanunu'nda suç olan bütün fiillerin ön şartı, İcra Vekilleri Heyeti kararnameleleridir. Ayrıca hükümet, bu konuda valilere ve belediyelere de yetki verebilmektedir. Millî Korunma Kanunu'na göre suç kabul edilen fiil suç olmaktan çıkarılsa bile cezalandırılmaya devam edilmiştir. Türk Ceza Hukuku'nda yarım kalan fiillere tamamlanmış fiillerden daha az ceza verilirken Millî Korunma Kanunu'nda birçok suç için teşebbüse tamamlanması gibi sebeplerle cezalar verilmektedir. Ayrıca suça katılanlar arasında “*asli ve fer'i*” ayırımı yapılırken Millî Korunma Kanunu'nda bu ayırım kaldırılarak suça katılanlara aynı ceza verilmişti. Öte yandan tekrar suçu için cezanın çekilmiş olması veya kanunen düşmesi gerekirken, Millî Korunma Kanunu'nda hükmün kesinleşmesi suç tekrarı için yeterli görülmüştü. Diğer taraftan verilen cezalar yanında gazete, radyo ile ilan ya da ticaret yerine hükmün asılmasıyla teşhir cezası da verilmişti. Bir başka nokta da cezaların ertelenmemesidir. Ayrıca altmış ikinci maddede açıklanan cezayla çalışan kişinin işlediği suçtan dükkân kapatılmasına dair verilen cezalar bulunmaktadır. Bunların yanında Millî Korunma Kanunu, ceza usul hukuku açısından bazı suçlarda tutuklu yargılama zorunluluğu getirilmesi, bazı

84 T.C. Resmi Gazete, S.9329, 11 Haziran 1956, s. 14524-14525.

85 Öztekin Tosun, “Türkiyede İktisadi Suçlar”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C.26, S.1-4, 1960, s. 9.

cezaların temyize götürülememesi, ihbarcılara ikramiyeler verilmesi ve ayrı bir mahkemesinin olması gibi özelliklere sahiptir.⁸⁶ Bu kanunda cezalar ayrıntılı olarak düzenlen- se de her şeyi kapsayacak şekilde hazırlanmadığından kimi zaman bu hükümlerin uygu- lanmasında problemler yaşanacağı öne sürülmekteydi.⁸⁷

Millî Korunma Kanunu'nun ceza hükümlerinin uygulanması süreci, ilk olarak Millî Korunma Mahkemelerini ortaya çıkarmıştı. 1950 yılı öncesinde millî korunma mevzuatına giren suçlara bakmak üzere Toplu Millî Korunma ve Millî Korunma Mahkemeleri kurulmuştu. Daha sonra bu mahkemeler aşamalı olarak 1948 yılına kadar kaldırılmıştı.⁸⁸

DP dönemine gelindiğinde ise özellikle ekonomik zorlukların başladığı yıllarda sa- dece ihtikâr suçlarıyla ilgilenecek mahkemelerin kurulacağı kaydedilirken⁸⁹ 1955 yılın- da kurulan yeni hükümet programında “...sebepsiz ve haksız fiyat yükselişlerini behe- mahal önlemek, ihtikar ve karaborsayı şiddetle tenkil etmek için gereken bütün tedbirleri alacağız ve hatta icabederse bu maksatla hususi mahkemeler ihdas etmek ka- rarında olduğumuzu da açıkça ifade ederiz”⁹⁰ denilmektedir.

6731 sayılı kanun değişikliği sonrasında da millî korunma suçlarına dair davaları görmek üzere Millî Korunma Mahkemelerinin tekrar kurulacağına dair haberler duyul- maktaydı.⁹¹ Bu haberler ilerleyen günlerde gerçeğe dönüşmüş, İstanbul'da bir Toplu Millî Korunma Mahkemesi ve bir Millî Korunma Mahkemesi, Ankara'da da bir Toplu Millî Korunma Mahkemesi ve bir Millî Korunma Mahkemesi kurulmuştu.⁹² 8 Kasım 1956 tarihinde yürürlüğe giren K/1057 sayılı kararla da Millî Korunma Kanunu'nun altmış yedinci maddesine göre Adliye Vekâleti tarafından kurulacak toplu ve tek hâkim- li Millî Korunma Mahkemeleri ile bu mahkemelerin muhasebe işlerini yürütmek üzere

86 Öztekin Tosun, “Türkiyede İktisadi Suçlar”, s. 7-13.

87 Yusuf Ziya İsmailçebi, “Fatura Vermek Mecburiyeti, Vergi Usul Kanunu ve Milli Korunma Kanunundaki Müeyyideler, Mevzuatta Bu Hususta Mühim Olan Bir Boşluk”, *Vergi Mecmuası*, C.3 S.36, s. 5-8.

88 *Mahkumlar İstatistiği 1943-1959*, Ankara, T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Neşriyat no. 405, 1961, s. 107.

89 “Hükümet İhtikara Karşı Şiddetli Tedbirler Alıyor”, *Akşam*, 31 Mart 1955, s. 1-2; “İhtikar Suçluları Süratle Ceza Görecek”, *Cumhuriyet*, 31 Mart 1955, s. 1, 7; “Kâr Hadlerinin Tatbik Şekli Esas Surette Kontrol Edilecek”, *Milliyet*, 31 Mart 1955, s. 2; “Piyasadaki Spekülatif Hareketler Önlenecek”, *Milliyet*, 7 Nisan 1955, s. 7.

90 *Hükümetler ve Programları...*, s. 206.

91 “Toplu Milli Korunma Mahkemeleri Kuruluyor”, *Cumhuriyet*, 29 Haziran 1956, s. 1, 5.

92 “İki Toplu Milli Korunma Mahkemesi İhdas Olundu”, *Cumhuriyet*, 14 Ekim 1956, s. 1, 5.

kurulacak büronun teşkilat kadroları⁹³ belirlenmişti. Bu teşkilatın bir yıllık giderleri için Adliye Vekâleti emrine Millî Korunma fonundan 987.786 lira verilmişti.⁹⁴ Daha sonra çıkarılan K/1067⁹⁵, K/1098⁹⁶, K/1113⁹⁷, K/1127⁹⁸, K/1183⁹⁹ ve K/1254¹⁰⁰ ve K/1057 sayılı kararlarla kabul edilen Millî Korunma Mahkemeleri teşkilatı ve bu teşkilat için Adliye Vekâleti'ne verilen ödenekle ilgili düzenlemeler yapılacaktır.

6731 sayılı kanun değişikliği sonrasında mahkemelerle ilgili açıklama yapan Adliye Vekili Hüseyin Avni Göktürk, Millî Korunma Mahkemelerinin kanunun uygulanmasında çok önemli olduğunu vurgulamıştı.¹⁰¹ İstanbul'da yeni kurulan Millî Korunma Mahkemesi, 20 Aralık 1956 itibarıyla çalışmaya başlarken ilk duruşma, sinema bileti karaborsacılığı yapan birinin yargılanması ile olmuştu.¹⁰² İlerleyen günlerde İstanbul Toplu Millî Korunma Mahkemesi de sahte fatura ile satış yaparak fahiş kâr elde ettikleri iddiasıyla yargılanan üç tacirin davasıyla ilgili çalışmaya başlamıştı.¹⁰³

1956 yılı Haziran ayında cezaların artması sonrasında Millî Korunma Kanunu'nun uygulanması esas olarak mahkemeler eliyle gerçekleştirilirken birçok kişi soruşturmaya uğramış, bu kişiler hakkında davalar açılmış ve çeşitli cezalara çarptırılmışlardır.

2. Ceza Hükümlerinin Uygulanması

DP döneminde, Millî Korunma Kanunu'na göre açılan davalar ve sonuçlarına dair tüm bilgilere erişilememesine rağmen TBMM'de sorulan bazı yazılı soruların cevapları sayesinde belli dönemlere ait bilgilere ulaşılabilmektedir. Bu dönemde Millî Korunma Kanunu'na muhalefet suçlarıyla 1950 yılında 1.158 davada 1.547 kişi; 1951 yılında 958

93 K/1057 sayılı kararla 24 adet reis, hakim aza, c. müddeiumumi baş muavini, c. müddeiumumi muavini, 5 adet başkatip, 10 adet zabıt katibi, 5 adet mübaşir, 1 adet muhasip, 2 adet memur ve 5 adet hademe kadrosu verilmiştir. Daha sonra K/1113 sayılı kararla başkatip sayısı 9'a, mübaşir sayısı 9'a, hademe sayısı 9'a çıkarılırken reis, hakim aza, c. müddeiumumi baş muavini, c. müddeiumumi muavini sayısı 20'ye, zabıt katibi sayısı da 9'a düşürülmüştür. K/1127 sayılı kararla da muhasip kadrosunun derecesi değiştirilmiş, memur kadrosu çıkarılmış, 1 adet şef, 1 adet daktilo, 1 adet müvezzi, 1 adet hademe kadro eklenmiştir.

94 *T.C. Resmi Gazete*, S.9452, 8 Kasım 1956, s. 15857-15858.

95 *T.C. Resmi Gazete*, S.9530, 8 Şubat 1957, s. 16380.

96 *T.C. Resmi Gazete*, S.9657, 17 Temmuz 1957, s. 17550.

97 *T.C. Resmi Gazete*, S.9718, 28 Eylül 1957, s. 17917-17918. Bu karar Resmî Gazete'de beş aylık masrafları şeklinde yayımlanmıştır. Ancak 28 Ekim 1957 tarihli ve 9743 sayılı Resmî Gazete'de bu süre üç ay olarak düzeltilmiştir.

98 *T.C. Resmi Gazete*, S.9799, 4 Ocak 1958, s. 18425.

99 *T.C. Resmi Gazete*, S.10051, 7 Kasım 1958, s. 20475.

100 *T.C. Resmi Gazete*, S.10389, 24 Aralık 1959, s. 305.

101 "Adliye Vekili'nin Zafer'e Beyanati", *Zafer*, 30 Aralık 1956, s. 1, 4.

102 "Millî Korunma Mahkemesi Dün İlk Duruşmasını Yaptı", *Milliyet*, 21 Aralık 1956, s. 5.

103 "Toplu M. Korunma Mahkemesi Dün İlk Davaya Baktı", *Milliyet*, 27 Aralık 1956, s. 1.

davada 1.163 kişi yargılanmıştı.¹⁰⁴ 1952 yılında ise 1.407 davada 1.876 sanık yargılanmış, aynı yıl görölen 399 davada 439 sanık mahkûm olmuş, 688 davada 912 sanık ise beraat etmişti. 1953 yılına gelindiğinde toplam 1.538 sanıklı 995 dava açılmış, aynı yıldıki 218 davada 235 kişi mahkûm olmuş, 287 davada ise 324 kişi beraat etmişti. 1954 yılında 1.922 dava açılmış, 2.213 kişi sanık olmuştu. Görölen davalardan 434'ü mahkûmiyet, 530'u beraatla sonuçlanmış, toplam 472 kişi mahkûm olmuş, 654 kişi ise beraat etmişti. 1955 yılında toplam 6.345 dava açılmış ve 7.687 kişi sanık olmuştur. Mevcut davalardan 1.580 tanesinde 1.730 kişi suçlu bulunmuş, 2.275 tanesinde ise 2.776 kişi beraat etmişti.¹⁰⁵ Yukarıda verilen sayılara göre 1956 yılına dek Millî Korunma Kanunu'na dayanılarak 12.785 dava açılmış ve bu davalarda yargılanan sanık sayısı 16.024 olmuştu.

Millî Korunma Kanunu'na dair 6731 sayılı kanun değişikliğinin yürürlüğe girdiği 11 Haziran 1956 tarihinden 24 Ekim 1956'ya kadar adliyeye toplam 2.775 olay sevk edilirken, toplam 3.794 davalı bulunmaktadır. Bunlardan 148'i takipsizlik, 499'u beraat ve 385'i mahkumiyetle sonuçlanmıştı. 2.762 sanığı olan 1.743 davanın ise sürdüğu belirtilmişti.¹⁰⁶

6731 sayılı kanunun kabulü sonrası ilk uygulama olarak İstanbul'da bir kağıtçı, fazla fiyatla satış yapma¹⁰⁷; Ankara'da ise bir tacir, cilt bezini fazla fiyatla satma ve sahte fatura düzenleme iddialarıyla mahkemeye verilmişti.¹⁰⁸ İlk mahkûmiyet kararlarında İstanbul'da fazla fiyatla bonfile satan bir kasap; 1 yıl hapis, 1.000 lira para, mallarına el koyma, 3 yıl ticaretten men ve 3 yıl dükkan kapatma cezaları alırken¹⁰⁹ Ankara'da ise 350 liralık otomobil yedek parçasını 750 liraya satan bir tacirin davası sonucunda 3 yıl 3 ay hapis, 3 yıl 7 ay ticaretten men, 6.000 lira para ve radyoda teşhir cezaları almış; muhbirlere ise ödöl verilmesi kararına varılmıştı.¹¹⁰

Bu dönemde CHP Tokat Milletvekili Faruk Ayanoğlu'nun sorusuna Adliye Vekâleti tarafından verilen cevapta ise 6731 sayılı kanunun yürürlüğe girdiği 11 Haziran 1956 tarihinden yıl sonuna kadar 1.274, 1957 yılında 1.859, 1958 yılı başından aynı yılın 14

104 1950 yılında kadın ve erkek 345 kişi, 1951 yılında ise 282 kişinin Millî Korunma Kanunu'na göre hüküm giydiği görölmektedir. Bkz. *Hükümlüler İstatistiği 1938-1954*, Ankara, T.C. Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğu, Neşriyat no. 362, 1956, s. 146.

105 *TBMMZC*, D.10, C.13, İ.84, 2 Temmuz 1956, s. 40-42.

106 *TBMMZC*, D.10, C.14, İ.8, 26 Kasım 1956, s. 145-146.

107 "Bir Tüccar, 10 Sene Hapis Talebiyle Adliyeye Verildi", *Milliyet*, 14 Haziran 1956, s. 1.

108 "Ankarada Biri Hakkında 10 Sene Hapis Cezası İstendi", *Cumhuriyet*, 21 Haziran 1956, s. 1.

109 "Bonfileyi 7 Liradan Satan Kasap 1 Sene Hapis Yatacak", *Milliyet*, 30 Eylül 1956, s. 1.

110 "Bir Muhtekire Ağır Ceza Verildi", *Milliyet*, 28 Haziran 1956, s. 1.

Mayıs tarihine kadar ise 570 kişi olmak üzere toplam 3.703 kişinin Millî Korunma Kanunu'na göre cezalandırıldığı açıklanmıştı.¹¹¹ Buna göre sadece bu dönemde; fazla fiyatla satış yapmak, fahiş fiyatla mal satmak, fazla ücret almak, fazla komisyon ücreti almak, ihtikâr, satıştan imtina, etiket koymama, usulsüz etiketle satış yapmak, yanlış etiket koymak, işçiyi eksik göstermek, eksik vezin, fatura vermemek, faturasız mal bulundurmamak, faturasız mal satmak, usulsüz fatura düzenlemek, fatura saklamamak, sahte fatura düzenlemek, şantaj, rüşvet, zimmet, irtikap, görevi suiistimal, gayrimuayyen satış, şartlı satış, tahsis malı başka amaçla kullanmak, tevzi edilen malı satmak, tevzie bağlı malı taşımak, beyanname vermemek, eksik beyanname vermek, gerçek dışı beyanname vermek, belge ibraz etmemek ve tarife asmamak suçlarıyla birçok kişi cezalandırılmıştı. Bunlar içinde en çok, yüksek fiyatla satış yapma suçu işlenmişti. Diğer yandan suç işleyenlerin toplam maddî çıkarı 314.810 lira 10 kuruş olurken verilen para cezalarının toplamı ise 2.926.182 lira 77 kuruştur.¹¹²

DP döneminde özellikle 1954 yılından itibaren daha çok 6731 sayılı kanun değişikliği sonrasında birçok kişi hakkında Millî Korunma Kanunu hükümlerine aykırı davranışları için soruşturma açılmış, bunlar kanunda öngörülen çeşitli cezalara çarptırılmışlardır. Buna göre tahsis ve tevzie bağlı malı satma¹¹³, istifçilik veya stokçuluk yapma¹¹⁴,

111 TBMMZC, D.11, C.5, İ.8, 28 Kasım 1958, s. 792-795. Bu cevapta hangi ilde hangi ilçede kaç kişi hangi suçtan ne kadar ceza aldı, tek tek açıklanmıştır.

112 "Millî Korunma Kanunu ile 3.548 Kişi Cezalandırıldı", *Milliyet*, 21 Ocak 1959, s. 3.

113 Bkz. "Fahiş Fiyatla Mal Satışı", *Milliyet*, 27 Temmuz 1954, s. 3; "Çimento İhtikarı Yapanlar", *Cumhuriyet*, 30 Haziran 1956, s. 5; "İzmir ve Eskişehirde Millî Korunmaya Verilenler", *Cumhuriyet*, 9 Ağustos 1956, s. 3; "Tahsis Malını Dışarı Satan Biri Tutuldu", *Milliyet*, 20 Ekim 1956, s. 2; "Tahsis Malı Arabaları Fazla Fiyatla Satmış", *Milliyet*, 14 Ocak 1957, s. 2; "İzmir Zafer Gazetesi Sahibi Savcılığa Verildi", *Milliyet*, 6 Nisan 1957, s. 1; "İzmir'de Tanınmış 3 İş Adamı Tevkif Edildi", *Milliyet*, 15 Mayıs 1957, s. 1; "Fazla Fiyatla Mal Satan 8 Kişi Hapse Mahkum Oldu", *Milliyet*, 24 Mayıs 1957, s. 2; "İzmir'de Üç Tacir 2,5 Yıla Mahkum Oldu", *Milliyet*, 5 Şubat 1958, s. 5; "Tahsisli Demir Satışı İddiası", *Milliyet*, 5 Şubat 1960, s. 1.

114 Bkz. "Karaborsaya Karşı Daha Şiddetli Tedbirler Alınıyor", *Milliyet*, 6 Temmuz 1954, s. 3; "Soğan Çuvalından Çıkan Şekerler", *Milliyet*, 7 Temmuz 1954, s. 3; "İzmir'de Yakalanan İstifçi Tacirler", *Milliyet*, 8 Temmuz 1954, s. 3; "İstifçilik Yapan 7 Büyük Firma Daha Adliyeye Verildi", *Milliyet*, 20 Ağustos 1954, s. 2; "Bir Stokçu Yakalandı" *Milliyet*, 8 Temmuz 1955, s. 3; "İzmirde de Beyanname Tasnifi Sona Erdi", *Cumhuriyet*, 18 Temmuz 1955, s. 1, 7; "Stok Yapan ve Yanlış Beyanda Bulunan 8 Firma Adliyede", *Milliyet*, 14 Kasım 1955, s. 2; "250 Bin Liralık İstif Edilmiş Oto Yedek Parçası Ele Geçti", *Milliyet*, 7 Eylül 1956, s. 2; "Çay İstifçileri ile Mücadele Başladı", *Milliyet*, 13 Aralık 1956, s. 2; "Hamam Kubbesinde 150 Paket Çay Bulundu", *Milliyet*, 15 Aralık 1956, s. 2; "Yağ Stoku Yapan Bir Kadın Adliyeye Verildi", *Milliyet*, 8 Aralık 1957, s. 2; "Gıda Maddeleri İstif Edilen İki Ev Basıldı", *Cumhuriyet*, 19 Aralık 1957, s. 1; "İzmir Belediyesi Peynire El Koydu", *Milliyet*, 9 Eylül 1958, s. 3.

beyanname vermeme¹¹⁵, satışa mal arz etmeme veya satıştan kaçınma¹¹⁶, etiket zorunluluğuna uymama¹¹⁷, fatura vermeme¹¹⁸, sahte fatura düzenleme¹¹⁹, ordino sahteciliği¹²⁰, faturasız mal satma¹²¹, eksik vezinli satış¹²², gümrükten zamanında mal çekmemek¹²³ nedenleriyle birçok soruşturma yapılmış, davalar açılmış ve cezalar verilmiştir. Diğer

- 115 Bkz. “Şeker Beyanamesi Vermeyen 50 Bakkal Adliyyeye Verildi”, *Milliyet*, 17 Ağustos 1955, s. 2; “Yakup Soyugenc Adliyyeye Verildi”, *Milliyet*, 7 Nisan 1956, s. 1; “İhtikar Yapan 73 Büyük Firma Adliyyeye Verildi”, *Milliyet*, 7 Şubat 1958, s. 2.
- 116 Bkz. “Yedek Parça Satan İki Firma Dün Adliyyeye Verildi”, *Milliyet*, 12 Şubat 1955, s. 1; “Kağıtçımın Duruşmasına Dün Başlandı”, *Milliyet*, 2 Ağustos 1956, s. 2; “Urfada Sümerbank Satış Müdürü Tevkif Edildi”, *Cumhuriyet*, 10 Şubat 1957, s. 3; “Et Satmayan Bir Kasap Yakalandı”, *Milliyet*, 22 Şubat 1957, s. 2; “Bir Mezeci ile İki Bakkal Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 5 Haziran 1957, s. 2; “Meyva ve Sebze Fiatları Salı Günü İlan Edilecek”, *Milliyet*, 15 Temmuz 1956, s. 5; “Milli Korunmaya Verilen Muhtekirler”, *Milliyet*, 13 Haziran 1957, s. 2; “Bir Züccaciyeçi 1,5 Yıl Hapse Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 13 Ağustos 1957, s. 3; “Bir Pastahane Sahibi Adliyyeye Verildi”, *Milliyet*, 27 Kasım 1957, s. 2; “M. Korunmaya Verilen Esnaf ve Şoförler”, *Cumhuriyet*, 15 Aralık 1957, s. 3; “Satıştan İmtina Eden İki Tacir Adliyyeye Verildi”, *Milliyet*, 10 Ocak 1958, s. 2; “Çifte Suç İşleyen Kasap Yakalandı”, *Milliyet*, 12 Ocak 1958, s. 3; “Sümerbank da Milli Korunmaya Verildi”, *Cumhuriyet*, 19 Şubat 1958, s. 1, 5; “Milli Korunma Suçları Son Zamanlarda Arttı”, *Milliyet*, 21 Şubat 1958, s. 2; “Milli Korunmada Mahkumiyet ve Beraet Kararları”, *Cumhuriyet*, 28 Şubat 1958, s. 5; “Kısa Haberler”, *Milliyet*, 26 Eylül 1958, s. 2; “Mersin’de Halk Ekmeksiz Kaldı”, *Milliyet*, 23 Kasım 1958, s. 1.
- 117 Bkz. “İstanbul Cumhuriyet Savcılığından”, *Milliyet*, 9 Ocak 1954, s. 8; “11 Esnaf Mahkemeye Verildi”, *Milliyet*, 16 Ocak 1956, s. 7; “Milli Korunmada Dün 12 Kişi Mahkum Oldu”, *Cumhuriyet*, 30 Mayıs 1957, s. 2; “Bir Mezeci ile İki Bakkal Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 5 Haziran 1957, s. 2; “Milli Korunma Kanununa Aykırı Hareket Eden Tacirler”, *Cumhuriyet*, 19 Haziran 1957, s. 2; “Etiketsiz Mal Satan Bir Bakkal Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 1 Ağustos 1957, s. 5; “Etiketsiz Mal Satan Belediye Meclis Azası”, *Milliyet*, 9 Eylül 1957, s. 3; “Milli Korunmada Bir Mahkumiyet”, *Cumhuriyet*, 24 Ocak 1958, s. 3; “Milli Korunma Mahkemesinde İki Mahkumiyet Kararı”, *Cumhuriyet*, 25 Nisan 1959, s. 5.
- 118 Bkz. “Fatura Vermeyen Altmış Şoför Adliyyede”, *Milliyet*, 14 Ekim 1956, s. 2.
- 119 Bkz. “Bir Meclis Üyesi İhtikardan Sanık”, *Milliyet*, 12 Temmuz 1955, s. 1; “Fatura Sahtekarlığı Yapan 10 Kişi Yakalandı”, *Milliyet*, 21 Mart 1956, s. 2; “Bir Tacir Daha Mahkemeye Verildi”, *Milliyet*, 14 Temmuz 1956, s. 5; “Kaçak Olarak Binlerce Saat Getirmişler”, *Milliyet*, 7 Aralık 1956, s. 1, 5; “Saat Kaçakçılığında Yakalananlar 19’a Çıktı”, *Milliyet*, 8 Aralık 1956, s. 2; “Milli Korunmaya Aykırı Hareketten 10 Kişi Tevkif Edildi”, *Cumhuriyet*, 29 Mart 1957, s. 2; “Sahte Fatura Kesen Bir Şebeke Ortaya Çıkarıldı”, *Milliyet*, 14 Nisan 1957, s. 1; “Sahte Fatura Kesen Bir Kişi Dün Yakalandı”, *Milliyet*, 30 Nisan 1957, s. 2; “Milyonluk Sahte Fatura Tahkikatı”, *Cumhuriyet*, 8 Mayıs 1957, s. 2; “Sahte Fatura Tanzim Eden Tacir Adliyye’de”, *Milliyet*, 17 Temmuz 1957, s. 5; “Üç Muhtekir Dün 12 Şer Sene Hapse Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 1 Ekim 1957, s. 2; “İki Muhtekir Dün İkişer Yıl Hapse Mahkum Edildi”, *Milliyet*, 19 Kasım 1957, s. 2; “Bir Tacir Sahte Fatura Tanziminden Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 20 Kasım 1957, s. 3; “Sahte Fatura Tanzim Eden İthalatçı Tevkif Edildi”, *Milliyet*, 6 Şubat 1958, s. 2. Ayrıca yanlış fatura için bkz. “Adanada Milli Korunma Kanununa Aykırı Hareketten Mahkemeye Verilenler”, *Cumhuriyet*, 16 Temmuz 1956, s. 3.
- 120 Bkz. “Sahte Evrakla Lastik Almak İsteyen Şebeke Yakalandı”, *Milliyet*, 3 Ocak 1957, s. 2; “Bir Ordino Sahtekarlığı Daha Meydana Çıkarıldı”, *Milliyet*, 21 Ocak 1957, s. 2.
- 121 Bkz. “Fatura İbraz Edemiyen Tacir Hapse Girdi”, *Cumhuriyet*, 13 Temmuz 1955, s. 1,7; “Bir Tacir Dün Tevkif Edildi”, *Milliyet*, 22 Haziran 1956, s. 1; “Milli Korunma Mahkemelerinin Faaliyeti”, *Milliyet*, 4 Ocak 1957, s. 2; “Tanınmış Üç Firmanın Sahibi İhtikardan Adliyyeye Veriliyor”, *Milliyet*, 29 Ekim 1957, s. 2; “İki Firma Milli Korunma Mahkemesine Verildi”, *Milliyet*, 17 Ocak 1958, s. 2; “Milli Korunma Mahkemesinde Mahkum Olanlar”, *Cumhuriyet*, 18 Eylül 1958, s. 5.
- 122 Bkz. “İki Oduncu Ağır Cezaya Sevkedildi”, *Milliyet*, 25 Temmuz 1956, s. 2; “Noksan Gramajlı Et Satan Gazino Sahibi”, *Cumhuriyet*, 16 Eylül 1958, s. 2.
- 123 Bkz. “Dört Tacir Daha Adliyyeye Verildi”, *Milliyet*, 23 Temmuz 1957, s. 2.

yandan Millî Korunma Mahkemelerinde birçok kişi hakkında zimmet¹²⁴, irtikap¹²⁵, görevi kötüye kullanmak¹²⁶ ve rüşvet suçlarını işledikleri iddiasıyla davalar açılmış ve bu kişiler yargılanarak mahkûm olmuşlardır. Rüşvet suçunu ise rüşvet vermek¹²⁷ ve rüşvet almak¹²⁸ şeklinde ikiye ayırmak mümkündür. Bunlar içinde doğrudan Millî Korunma Kanunu'nun uygulanmasıyla görevli vekâlet¹²⁹ ve belediye personelleri¹³⁰ de bulunmaktadır. Ancak Millî Korunma Kanunu'na dayanılarak açılan davaların büyük çoğunluğu karaborsacılık ve ihtikâr iddialarıyla ortaya çıkmıştır. Bu davalara başta gıda maddeleri olmak üzere ticareti yapılan neredeyse bütün mallar konu olmuştur. Sebze-meyve¹³¹,

-
- 124 Bkz. “Bir Mutemet 5 Ay Hapse Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 21 Temmuz 1957, s. 2; “Bir Veznedar 4 Yıla Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 17 Ağustos 1957, s. 3; “Zimmetine Para Geçiren Veznedar Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 19 Şubat 1958, s. 2; “Zimmetine Para Geçiren Bir Memur Mahkum Oldu”, *Cumhuriyet*, 31 Mayıs 1958, s. 5; “Kabataş Lisesi Muhasibi Memuriyet Yapamıyacak”, *Milliyet*, 25 Temmuz 1958, s. 3; “Kısa Haberler”, *Milliyet*, 30 Eylül 1958, s. 2; “Zimmetine Para Geçiren Veznedar 70 Ay Hapis Yatacak”, *Milliyet*, 12 Mayıs 1959, s. 5; “Zimmetine Para Geçiren İcra Katibi Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 12 Ağustos 1959, s. 2; “Süt Tozu Hırsızları”, *Cumhuriyet*, 31 Aralık 1959, s. 5.
- 125 Bkz. “Bir Doktor 1 Yıl 8 Ay Hapse Mahkum Oldu”, *Cumhuriyet*, 2 Haziran 1957, s. 5; “Tehditte Para Alan 3 Kişi Beşer Yıla Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 4 Ağustos 1957, s. 1.
- 126 Bkz. “Ticaret Vekaletinde Bir Suiistimal”, *Milliyet*, 24 Ocak 1958, s. 1; “Dosyayı Kaybeden Adliye Katibi Hapse Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 6 Mart 1958, s. 2.
- 127 Bkz. “Bir Bakal Rüşvet Verirken Yakalandı”, *Cumhuriyet*, 6 Şubat 1957, s. 5; “1500 Lira Rüşvet Teklif Eden Bir Bakal Yakalandı”, *Milliyet*, 6 Şubat 1957, s. 3; “İki Musevi Tacir 2 Bin Lira Rüşvet Verirken Yakalandı”, *Milliyet*, 17 Şubat 1957, s. 2; “Belediye Zabıtasına Rüşvet Teklif Eden Mahkum Oldu”, *Cumhuriyet*, 23 Eylül 1958, s. 2; “Kısa Haberler”, *Milliyet*, 28 Şubat 1959, s. 2.
- 128 Bkz. “Cürmümeşhut Davası Başladı”, *Milliyet*, 7 Nisan 1957, s. 1; “Rüşvet Alan Bir Memur Tevkif Edilerek Cezaevine Gönderildi”, *Milliyet*, 20 Kasım 1957, s. 2; “Bir Hakim, Mübaşiri ile Katibini Tevkif Etti”, *Milliyet*, 20 Haziran 1958, s. 2; “Rüşvet Alan Belediye Polisleri Tevkif Edildi”, *Milliyet*, 20 Eylül 1958, s. 3; “Kısa Haberler”, *Milliyet*, 24 Aralık 1958, s. 2; “Belediye Zabıtasında Mahkumiyetler”, *Cumhuriyet*, 11 Mart 1959, s. 5; “Kurtuluş'ta Bir Polis Rüşvet Alırken Suçüstü Yakalandı”, *Milliyet*, 16 Mayıs 1959, s. 1; “Dün 2 Polis Memuru Tevkif Edildi”, *Cumhuriyet*, 17 Mayıs 1959, s. 1; “Rüşvetten Sanık Bir Doktor Tevkif Edildi”, *Milliyet*, 8 Ağustos 1959, s. 3; “Rüşvetten Sanık İki Memur Yargılandı”, *Milliyet*, 10 Kasım 1959, s. 2; “Rüşvet Alan İki Doktor Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 13 Şubat 1960, s. 3; “2 Belediye Memuru ile Bir Polis Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 17 Şubat 1960, s. 2; “Hırsızdan Rüşvet Alan Bekçi Mahkemeye Verildi”, *Milliyet*, 1 Mart 1960, s. 1; “Rüşvet Alan Muhasebe Şefi Dün Tevkif Edildi”, *Milliyet*, 18 Mart 1960, s. 2; “Bir Nikah Memuru Rüşvet Almaktan Sanık”, *Milliyet*, 7 Nisan 1960, s. 1; “Rüşvet Alan Zabıta Memuru 3 Yıla Mahkum Oldu”, *Cumhuriyet*, 16 Nisan 1960, s. 3; “Kısa Haberler”, *Milliyet*, 19 Nisan 1960, s. 2.
- 129 Bkz. “25 Bin Lira Rüşvet Alan Kontrolörler”, *Milliyet*, 26 Şubat 1957, s. 5; “25 Bin Liralık Rüşvet Davasına Dün Başlandı”, *Milliyet*, 23 Mart 1957, s. 1,3.
- 130 Bkz. “Rüşvet Alan Memurlar Mahkum Oldu”, *Cumhuriyet*, 4 Ağustos 1957, s. 2; “2 Belediye Zabıta Memuru Tevkif Edildi”, *Cumhuriyet*, 20 Eylül 1958, s. 1.
- 131 Bkz. “İhtikar Yapan Üç Dükkan Belediyece Kapatıldı”, *Milliyet*, 12 Ocak 1954, s. 2; “Bursa'lı Bir Manav 6 Ay Hapis Yatacak”, *Milliyet*, 29 Aralık 1957, s. 3; “Millî Korunma Mahkemesinde Mahkumiyetler”, *Cumhuriyet*, 11 Haziran 1958, s. 3; “Millî Korunma Mahkemesine Verilenler”, *Cumhuriyet*, 3 Temmuz 1958, s. 3; “Millî Korunma Yeni Mahkumiyetler”, *Cumhuriyet*, 22 Temmuz 1958, s. 2; “Kısa Haberler”, *Milliyet*, 5 Aralık 1958, s. 2.

peynir¹³², řeker¹³³, kahve¹³⁴, pasta¹³⁵, yumurta¹³⁶, zeytinyađı¹³⁷, řiře su¹³⁸, pastırma¹³⁹, süt¹⁴⁰, meřrubat¹⁴¹, tavuk¹⁴², sinema bileti¹⁴³, maç bileti¹⁴⁴, kumař¹⁴⁵, gómlek¹⁴⁶,

- 132 Bkz. “şehrimizde 40 Bakkal Mahkemeye Verildi”, *Cumhuriyet*, 18 Ağustos 1954, s. 1; “Fahiş Fiatla Mal Satan 4 Kişi Yakalandı”, *Akşam*, 7 Ağustos 1955, s. 1; “2,5 Ay Hapse Mahkum Olan Bakkal”, *Cumhuriyet*, 21 Kasım 1956, s. 3; “Kısa Haberler”, *Milliyet*, 28 Kasım 1957, s. 2; “İhtikar Suçundan Dün İki Kişi Mahkemeye Verildi”, *Milliyet*, 17 Aralık 1957, s. 2; “Peynirlerini Saklayanlara Karşı Harekete Geçildi”, *Milliyet*, 24 Aralık 1957, s. 2; “Kısa Haberler”, *Milliyet*, 24 Aralık 1958, s. 2; “İhtikar Yapan Bakkal 5 Bin Lira Ceza Verecek”, *Milliyet*, 8 Mart 1958, s. 2; “Bir Bakkal ve Bir Tacir Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 29 Kasım 1958, s. 3.
- 133 Bkz. “İzmirde şeker Karaborsası Yapmak İsteyenler”, *Cumhuriyet*, 28 Mayıs 1954, s. 3.
- 134 Bkz. “Bir Bakkal Kilosu 20 Liradan Kahve Satmış”, *Cumhuriyet*, 5 Mayıs 1956, s. 3; “Bir Kurukahveci Adliyeye Verildi”, *Milliyet*, 31 Ağustos 1956, s. 2; “Fazla Fiatla Mal Satan 8 Kişi Hapse Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 24 Mayıs 1957, s. 2; “Bir Kahve Karaborsacısı Ele Geçti”, *Cumhuriyet*, 30 Mayıs 1957, s. 2; “Milli Korunma ile İlgili Suçlar Arttı”, *Milliyet*, 30 Mayıs 1957, s. 2; “Giyim Eşyası Fiatları Tetkik Edilmeye Başlandı”, *Milliyet*, 22 Haziran 1957, s. 2.
- 135 Bkz. “Markiz Pastahanesinin Sahibi Dün Tevkif Edildi”, *Milliyet*, 7 Eylöl 1957, s. 2.
- 136 Bkz. “Fazla Fiatla Mal Satan Bir Bakkal Tevkif Edildi”, *Milliyet*, 20 Nisan 1957, s. 2; “Milli Korunma Mahkemesinde Verilen 3 Mahkumiyet Kararı”, *Cumhuriyet*, 21 Eylöl 1957, s. 2.
- 137 Bkz. “Kısa Haberler”, *Milliyet*, 10 Ekim 1958, s. 2.
- 138 Bkz. “Kısa Haberler”, *Milliyet*, 4 Mart 1959, s. 2.
- 139 Bkz. “Pastırma ve Sucuk Satrı El Altından Yapılıyor”, *Milliyet*, 19 şubat 1958, s. 2; “Kısa Haberler”, *Milliyet*, 17 Aralık 1958, s. 2.
- 140 Bkz. “Fiyatlar Her Gün Düşüyor”, *Milliyet*, 23 Haziran 1956, s. 1.
- 141 Bkz. “Milli Korunma Mahkemesinde Mahkumiyetler”, *Cumhuriyet*, 11 Haziran 1958, s. 3.
- 142 Bkz. “Milli Korunmada Yeni Tevkifler”, *Cumhuriyet*, 17 Nisan 1958, s. 5.
- 143 Bkz. “Bilet Karaborsacıları Takip Ediliyor”, *Milliyet*, 12 Kasım 1956, s. 2; “3 Bilet Karaborsacısı Ağır Ceza Mahkemesine Veriliyor”, *Milliyet*, 11 Aralık 1956, s. 5; “Karaborsacılığın Adı Değişti”, *Milliyet*, 12 Aralık 1956, s. 3; “Üç Karaborsacı Tevkif Edildi”, *Milliyet*, 28 Aralık 1956, s. 2; “Bilet Karaborsacıları”, *Milliyet*, 29 Aralık 1956, s. 1; “Ayaksız Karaborsacı 2,5 Aya Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 17 Ocak 1957, s. 2; “Bir Sinema Bileti Karaborsacısı 2,5 Ay Hapse Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 3 Ocak 1958, s. 5; “Yirmi Sinema Bileti Karaborsacısı Yakalandı”, *Milliyet*, 5 Ocak 1958, s. 3; “Bir Sinema Müdürü İhtikar Suçundan Adliyeye Verildi”, *Milliyet*, 14 Ocak 1958, s. 2; “6 Bilet Karaborsacısı Hapse Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 19 Ocak 1958, s. 3; “Dört Karaborsacı Daha Adliyeye Verildi”, *Milliyet*, 31 Ocak 1958, s. 2; “Bir Bilet Karaborsacısı Mahkum Oldu”, *Cumhuriyet*, 8 şubat 1958, s. 3; “Sinema Karaborsası Kralı 2 Ay Hapse Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 25 Nisan 1958, s. 2; “Kısa Haberler”, *Milliyet*, 19 Nisan 1959, s. 2.
- 144 Bkz. “Hala Karaborsa”, *Milliyet*, 24 Aralık 1956, s. 3; “Bilet Karaborsacılığı Yapan İki Kişi Dün Tevkif Edildi”, *Milliyet*, 28 Ocak 1958, s. 2; “Maç Bileti Karaborsası Yapanlar Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 17 Eylöl 1958, s. 2; “Karaborsa Maç Bileti Satan Genç Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 7 Ekim 1958, s. 2; “Maç Bileti Karaborsacısı İki Genç Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 10 Ekim 1958, s. 2; “Kısa Haberler”, *Milliyet*, 2 Aralık 1958, s. 2; “2 Maç Bileti Karaborsacısı Daha Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 13 Aralık 1958, s. 2; “Bir Bilet Karaborsacısı Daha Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 23 Aralık 1958, s. 2; “6 Maç Bileti Karaborsacısı Yakalandı”, *Cumhuriyet*, 20 Ocak 1959, s. 2; “Bilet Karaborsacılığından 10 Ay Hapse Mahkum Oldu”, *Cumhuriyet*, 19 Nisan 1959, s. 2; “2 Maç Bileti Karaborsacısı Mahkum Oldu”, *Cumhuriyet*, 13 Ocak 1960, s. 2.
- 145 Bkz. “Bir Kumaş ve Bir Demir Karaborsacısı Yakalandı”, *Akşam*, 4 Haziran 1955, s. 1; “Kumaş Karaborsası Yapan 4 Kişi Tevkif Edildi”, *Milliyet*, 9 Nisan 1957, s. 3; “Kısa Haberler”, *Milliyet*, 10 Ekim 1958, s. 2.
- 146 Bkz. “Bir Tuhafiyeci 15 Ay Hapse Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 4 Aralık 1957, s. 2.

gelinlik¹⁴⁷, kereste¹⁴⁸, kağıt¹⁴⁹, oyun kağıdı¹⁵⁰, tuvalet kağıdı¹⁵¹, kalay¹⁵², demir¹⁵³, jilet¹⁵⁴, teneke¹⁵⁵, çivi¹⁵⁶, ayakkabı çivisi¹⁵⁷, kösele¹⁵⁸, ıstampa¹⁵⁹, elektrik malzemesi¹⁶⁰, elektrik motoru¹⁶¹, fotoğraf filmi¹⁶², plastik hammaddesi¹⁶³, çocuk muşambası¹⁶⁴, trikotaj iğnesi¹⁶⁵, parafin yağı¹⁶⁶, yapay ipek¹⁶⁷, yapay gübre¹⁶⁸, traktör¹⁶⁹, otomobil¹⁷⁰, otomobil

- 147 Bkz. “Gelinliği 2032 Liraya Diken Bir Terzi Adliyeye Verildi”, *Milliyet*, 8 Ocak 1958, s. 3.
- 148 Bkz. “Eğlence Yerlerinde Yeni Tarife”, *Cumhuriyet*, 1 Temmuz 1956, s. 1, 5; “Millî Korunma Mahkemesinde Yeni Kararlar”, *Cumhuriyet*, 30 Eylül 1958, s. 5.
- 149 Bkz. “Fazla Fiatla Kağıt Satan 4 Tacir Dün Tevkif Edildi”, *Milliyet*, 13 Nisan 1957, s. 2; “Fazla Fiatla Satış Yapan 7 Kişi Dün Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 11 Mayıs 1957, s. 2; “İki Tacir 3'er Sene Hapse Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 22 Kasım 1957, s. 2.
- 150 Bkz. *T.C. Resmî Gazete*, S.8122, 30 Mayıs 1952, s. 3803.
- 151 Bkz. “70 Kuruşluk Tuvalet Kağıdı Nasıl 215 Kuruş Oluyor”, *Milliyet*, 29 Aralık 1955, s. 1, 7.
- 152 Bkz. “Kısa Haberler”, *Milliyet*, 11 Ocak 1957, s. 2.
- 153 Bkz. “İhtikar Yapan İki Firma Hakkında Tahkikat”, *Cumhuriyet*, 11 Ekim 1953, s. 2; “Ticaret Vekilinin Tetkikleri”, *Cumhuriyet*, 3 Eylül 1954, s. 8; “İzmirde İhtikar Yapan 9 Kişi Yakalandı”, *Milliyet*, 9 Temmuz 1955, s. 7; “Şehrimizde Bir Demir Malzeme Taciri Tevkif Edildi”, *Cumhuriyet*, 19 Temmuz 1956, s. 5; “İhtikar Yapan Bir Demirci 15 Aya Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 21 Mayıs 1957, s. 2.
- 154 Bkz. “İhtikar Yapan Üç Tacir Dün Hapse Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 1 Mart 1958, s. 2.
- 155 Bkz. “Antalyada İhtikar Yapan Bir Tenekeciye Verilen Ceza”, *Cumhuriyet*, 7 Ağustos 1956, s. 3.
- 156 Bkz. “İhtikar Yapan İki Kişi Birer Yıla Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 22 Şubat 1958, s. 2.
- 157 Bkz. “İki Muhtekir Birer Yıl Hapis Yatacak”, *Milliyet*, 19 Eylül 1957, s. 2.
- 158 Bkz. “Turgutlu'da Bir Tacir Tevkif Edildi”, *Milliyet*, 23 Kasım 1956, s. 3.
- 159 Bkz. “Bir Kırtasiyecî Ağır Ceza Mahkemesine Verildi”, *Cumhuriyet*, 14 Ağustos 1956, s. 3.
- 160 Bkz. “Fahiş Fiatla Mal Satan Elektrikçi Tevkif Edildi”, *Milliyet*, 13 Eylül 1956, s. 2; “İhtikar Yapan Elektrikçi Bir Yıl Hapis Yatacak”, *Milliyet*, 9 Kasım 1956, s. 2.
- 161 Bkz. “Beş Büyük Firma Dün Millî Korunma Mahkemesine Verildi”, *Milliyet*, 11 Şubat 1958, s. 2.
- 162 Bkz. “2 Tacir İhtikar Suçundan Mahkemeye Verildi”, *Milliyet*, 16 Ağustos 1957, s. 2.
- 163 Bkz. “M. Korunma Mahkemesine Verilen 8 Tacir Tevkif Edildi”, *Milliyet*, 29 Mart 1957, s. 2; “Kısa Haberler”, *Milliyet*, 18 Mayıs 1958, s. 2; “Millî Korunmada Mahkumiyetler”, *Cumhuriyet*, 18 Mayıs 1958, s. 5.
- 164 Bkz. “Dört Tacir Tevkif Edildi”, *Milliyet*, 19 Şubat 1958, s. 3; “Millî Korunma Mahkemesinde 4 Kişi Mahkum Oldu”, *Cumhuriyet*, 17 Temmuz 1958, s. 2.
- 165 Bkz. “16 Liralık Malı 80 Liraya Satan 2 Firma Tesbit Edildi”, *Milliyet*, 21 Nisan 1957, s. 2; “Fahiş Fiatla Trikotaj İğnesi Satan Birisi Yakalandı”, *Milliyet*, 11 Mayıs 1957, s. 2.
- 166 Bkz. “Bir Yağcı Mahkemeye Verildi”, *Milliyet*, 12 Ocak 1957, s. 2; “İhtikar Yapan Bir Yağcı Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 19 Ocak 1957, s. 2.
- 167 Bkz. “Fazla Fiatla Sun'î İpek Satanlar”, *Cumhuriyet*, 17 Temmuz 1955, s. 2.
- 168 Bkz. “İhtikar Yapan Gübreli Bir Sene Hapis Yatacak”, *Milliyet*, 9 Kasım 1957, s. 2.
- 169 Bkz. “Fahiş Fiatla Köylüye Satılan Traktörler”, *Cumhuriyet*, 24 Mayıs 1957, s. 2.
- 170 Bkz. “Hileli Bir Otomobil Satışı Meydana Çıkarıldı”, *Milliyet*, 25 Kasım 1956, s. 2.

motoru¹⁷¹, otomobil lastiği ve yedek parçası¹⁷², bisiklet¹⁷³, ilaç¹⁷⁴, karpit¹⁷⁵, buzdolabı¹⁷⁶, radyo¹⁷⁷, radyo lambası¹⁷⁸, yüzük¹⁷⁹, çiçek¹⁸⁰, çimento¹⁸¹, gaz¹⁸², gaz sobası¹⁸³, odun¹⁸⁴ ve kömür¹⁸⁵ bunlardan kamuoyuna yansıyanlar olmuştur. Diğer yandan belirlenen ücret tarifelerine uymayanlar da Millî Korunma Kanunu'na göre soruşturmaya uğramıştı.¹⁸⁶ Ancak kimi zaman çok farklı durumlarda karaborsacılık iddiaları ortaya atılmaktadır. Nitekim İzmir'de bir hoca fazla fiyatla ölü yıkadığı iddiasıyla mahkemeye verilmiştir.¹⁸⁷ Bunlara ek olarak Millî Korunma Kanunu'na aykırı davranan kasaplara ayrıca değinmek gerekmektedir. Bu dönemde birçok kasap hakkında dava açılmış ve bunların

171 Bkz. "970 Liralık Motörü 1250 Liraya Satmak İstemişler", *Milliyet*, 2 Şubat 1957, s. 2.

172 Bkz. "Millî Korunma Kanununa Aykırı Hareket Edenler", *Cumhuriyet*, 12 Ağustos 1956, s. 5; "Altı Yedek Parçacı Ağır Cezaya Verildi", *Milliyet*, 16 Eylül 1956, s. 1; "Bir Oto Tamirci Dün Tevkif Edildi", *Milliyet*, 22 Eylül 1956, s. 2; "Kısa Haberler", *Milliyet*, 19 Mayıs 1957, s. 2; "Millî Korunmaya Verilen Muhtekirler", *Milliyet*, 13 Haziran 1957, s. 2; "Bin Liraya Otomobil Lastiği Satarken Yakalandı", *Milliyet*, 5 Eylül 1957, s. 2; "Millî Korunma Mahkemesinde Mahkumiyetler", *Cumhuriyet*, 28 Ocak 1958, s. 5.

173 Bkz. "Belediyeye Fahiş Fiatla Bisiklet Satmış", *Cumhuriyet*, 27 Temmuz 1956, s. 5.

174 Bkz. "Fazla Fiatla İlaç Satan İki Eczacı Tevkif Edildi", *Milliyet*, 18 Aralık 1957, s. 2.

175 Bkz. "2 Tacir İhtikar Suçundan Mahkemeye Verildi", *Milliyet*, 16 Ağustos 1957, s. 2; "İki Muhtekir Mahkum Oldu", *Milliyet*, 6 Aralık 1957, s. 2.

176 Bkz. "İki Tacir Birer Sene Hapse Mahkum Oldu", *Milliyet*, 14 Ekim 1957, s. 2.

177 Bkz. "İki İthalatçı Dün Adliyeye Verildi", *Milliyet*, 13 Nisan 1955, s. 2.

178 Bkz. "Balıkesir'de İlk İhtikar", *Milliyet*, 27 Haziran 1956, s. 5.

179 Bkz. "Bir Kuyumcu Adliyeye Verildi", *Milliyet*, 28 Temmuz 1956, s. 2.

180 Bkz. "Millî Korunma Kanununa Aykırı Hareket Edenler", *Cumhuriyet*, 8 Ağustos 1956, s. 1, 5.

181 Bkz. "Eğence Yerleri Tarifesi Yarın Tatbik Ediliyor", *Cumhuriyet*, 24 Haziran 1956, s. 1, 5; "Bir Çimento Karaborsacısı 14 Aya Mahkum Oldu", *Milliyet*, 15 Kasım 1956, s. 3; "Fazla Fiatla Mal Satan Nalbur Mahkum Oldu", *Milliyet*, 6 Şubat 1957, s. 2; "Bir Çimento Karaborsacısı Dün Suçüstü Yakalandı", *Milliyet*, 19 Ekim 1957, s. 2.

182 Bkz. "Fazla Fiatla Gaz Satan 3 Kişi Yakalandı", *Milliyet*, 19 Ocak 1957, s. 2.

183 Bkz. "Gaz Sobaları Üzerinde Zincirleme İhtikar", *Cumhuriyet*, 13 Ocak 1956, s. 3.

184 Bkz. "İstihsal Maddeleri İçin de Narh Konacak", *Milliyet*, 10 Temmuz 1956, s. 5; "İhtikar Yapan Oduncu Dün Hapse Mahkum Oldu", *Milliyet*, 18 Şubat 1958, s. 2.

185 Bkz. "Mahkemeye Verilen Mahrukut Satıcıları", *Milliyet*, 2 Aralık 1953, s. 2; "Fazla Fiatla Kömür Satışı", *Milliyet*, 17 Şubat 1954, s. 1,7; "4 Kömürücü ile 6 Bakkal Mahkemeye Verildi", *Milliyet*, 11 Aralık 1955, s. 4.

186 Bkz. "Bir Otel Sahibi Tevkif Edildi", *Milliyet*, 18 Temmuz 1956, s. 5; "Bir Tabak Fasulyayı 120 Kuruşa Satmışlar", *Milliyet*, 3 Ağustos 1957, s. 2; "İki Kabzımal Mahkum Oldu", *Milliyet*, 11 Ağustos 1957, s. 1; "Halkın Lokantalarından Şikayeti Önlenemedi", *Milliyet*, 25 Eylül 1957, s. 2; "Millî Korunmada Yeni Hüküm ve Tevkifler", *Cumhuriyet*, 18 Aralık 1957, s. 3; "Fazla Fiatla İlaç Satan İki Eczacı Tevkif Edildi", *Milliyet*, 18 Aralık 1957, s. 2; "Bir Otelci, Millî Korunma Mahkemesine Verildi", *Milliyet*, 9 Ocak 1958, s. 2; "Bir Otel Müdürü 1000 Lira Para Cezasına Mahkum Oldu", *Cumhuriyet*, 6 Haziran 1958, s. 2; "Kısa Haberler", *Milliyet*, 13 Eylül 1958, s. 2.

187 "Ölü Yıkama Karaborsası Yapan Hoca", *Milliyet*, 19 Nisan 1957, s. 3.

birçoğu ceza almıştır.¹⁸⁸ Hatta bu durum öyle boyutlara ulaşmıştır ki 1959 yılı Ocak ayı itibariyle sadece İstanbul'da 1.223 kasaptan 250'si hapiste iken 70'inin ise davası devam etmektedir.¹⁸⁹ Bunların yanında 6731 sayılı kanunla getirilen ihbar müessesesi de işlemektedir.¹⁹⁰

Bu dönemde İzmir'de görülen bir dava sonrası verilen cezalar, aslında Millî Korunma Kanunu'nun ceza hükümlerinin özeti gibidir. Buna göre ihtikâr suçunu oluşturan fiyatla 2 torba çimento satışı yapan bir kişi 1 yıl 2 ay ağır hapis, 1.166 lira 60 kuruş ağır para cezası alınırken; mağaza, ticarethane, imalathane ile sınaî faaliyetleri ve hissesine göre iştiraklerinin tasfiyesine, kalan kısmının müsadereğine, 3 yıl ticaretten yasaklanmasına, ayrıca verilen cezanın İzmir'de gazetelerde yayımlanmasına, radyo ile ilanına, dükkan, mağaza, depo ve ticarethanenin kapatılması hakkındaki hüküm özetinin kapatılan yerlerde göze çarpacak şekilde yapıştırılmasına, para cezası ile müsadere olunan mallarının %5'i kadarcının muhbir ve memurlara ikramiyeler olarak verilmesine karar verilmiştir.¹⁹¹

Bu süreçte dönemin İstanbul Valisi Mümtaz Tarhan, şehirdeki incelemeleri sırasında bizzat bir sinema bileti karaborsacısını yakalamıştır. Bu olayda dikkat çeken nokta ise karaborsadan bilet alan kişinin DP'li eski İzmir Milletvekili Mehmed Ali Sebük olmasıdır.¹⁹² Ancak karaborsacılığa maruz kalanlar sadece Türk vatandaşları değildir. İzmir'de ABD'li denizcilere 50 kuruşluk karpuzu 10 liraya satan bir kişiye 2 ay 15 gün hapis ve 733 lira para cezası verilmiş¹⁹³; bundan başka Galata'da bir kişi ABD'lilere fazla fiyatla kartpostal satarken yakalanmıştır.¹⁹⁴

188 Bkz. "İstanbul Cumhuriyet Savcılığında", *Milliyet*, 9 Ocak 1954, s. 8; "Etin Kilosu 400 Kuruşa Düşürüldü", *Milliyet*, 8 Ocak 1956, s. 7; "Belediye, Hizmet Erbabı Ücretlerinin Tesbiti İçin Hazırlık Yapıyor", *Cumhuriyet*, 3 Temmuz 1956, s. 1, 5; "Et Fiatları 4,5-6 Lira Arasında Oynuyor", *Milliyet*, 10 Ocak 1956, s. 1,7; "Adliye Verilenler", *Milliyet*, 26 Temmuz 1956, s. 1; "Doktorların Vizite Ücretleri", *Cumhuriyet*, 29 Temmuz 1956, s. 1, 3; "Sebze ve Meyva Fiatları Dün Yeniden Ayarlandı", *Cumhuriyet*, 31 Temmuz 1956, s. 1, 5; "5 Liraya Et Satan Kasap Tevkif Edildi", *Milliyet*, 1 Ağustos 1956, s. 2; "Bir Kasab ve Cırağı Tevkif Edildi", *Cumhuriyet*, 3 Ağustos 1956, s. 1; "Bonfileyi 7 Liradan Satan Kasap 1 Sene Hapis Yatacak", *Milliyet*, 30 Eylül 1956, s. 1; "970 Liralık Motörü 1250 Liraya Satmak İstemişler", *Milliyet*, 2 Şubat 1957, s. 2; "2 Kasab 7 Ayda 85 Bin Lira Haksız Menfaat Sağlamış", *Cumhuriyet*, 18 Ağustos 1957, s. 1, 5; "Fazla Fiatla Mal Satan 7 Kişi Ceza Yedi", *Cumhuriyet*, 22 Kasım 1957, s. 1, 5; "Son Bir Hafta İçinde 16 Kişi Mahkemeye Verildi", *Milliyet*, 12 Ocak 1958, s. 2; "İhtikar Yapan Bir Kasap Dün Hapse Mahkum Oldu", *Milliyet*, 12 Mart 1958, s. 2; "Fazla Fiatla Mal Satanlar Mahkum Oldu", *Cumhuriyet*, 26 Mart 1958, s. 2; "Bir Kasap Millî Korunma Mahkemesine Verildi", *Cumhuriyet*, 29 Mart 1958, s. 2; "Fazla Fiatla Et Satan Bir Kasap Yakalandı", *Milliyet*, 5 Nisan 1958, s. 3; "Bir Kasab 2 Ay 15 Gün Hapse Mahkum Oldu", *Cumhuriyet*, 21 Mayıs 1958, s. 2; "Fazla Fiatla Et Satan Kasap Mahkum Oldu", *Milliyet*, 8 Ekim 1958, s. 2; "Kısa Haberler", *Milliyet*, 18 Mayıs 1958, s. 2; "Kısa Haberler", *Milliyet*, 17 Ocak 1960, s. 2.

189 "1223 Kasaptan 250'si Hapishanede Yatıyor", *Milliyet*, 27 Ocak 1959, s. 2.

190 "Halde Eksik Mal Satan Esnaf Hakkında Takibata Geçildi", *Milliyet*, 31 Aralık 1956, s. 2.

191 *TBMMZC*, D.11, C.5, İ.8, 28 Kasım 1958, s. 928.

192 "Vali, Bir Karaborsacı Yakaladı", *Cumhuriyet*, 25 Şubat 1958, s. 5.

193 "Amerikalılara 10 Liraya Karpuz Satan İzmir'li", *Milliyet*, 8 Kasım 1956, s. 3.

194 "Amerikalılara Fahiş Fiatla Kartpostal Satarken Yakalandı", *Milliyet*, 2 Mart 1954, s. 2.

Mahkemelerin verdiği kimi cezalar ise kanunun ayırım yapılmadan uygulandığını göstermektedir. Nitekim Sivas'ta bir köylü, satış fiyatı 30-31 kuruş olan buğdayı 32 kuruştan sattığı için¹⁹⁵; bir bakkal, beyaz peynirin kilo fiyatından 2,5 kuruş fazla aldığı için¹⁹⁶; bir kasap, 5 kuruş fazla para aldığı için¹⁹⁷ dava edilmiş; etiketsiz yumurta satan bir esnaf 833 lira para cezasına çarptırılmıştır.¹⁹⁸ Bir bakkalın ise narh fiyatından 10 kuruş fazla fiyatla peynir sattığı için 1 yıl hapsine, 1.000 lira para cezasına ve mahkûmiyet süresi kadar ticaretten yasaklanmasına karar verilmiştir.¹⁹⁹ Bir sebzeçi ise 70 kuruş fazla para alması nedeniyle 10 ay hapis ve 2,5 yıl ticaretten men cezasına çarptırılmıştır.²⁰⁰ Bu konudaki diğer örneklere göre müşteri almayan bir taksici, 3 ay hapis, 3 ay meslekten men ve 1.000 lira para cezası alırken²⁰¹; İzmir'de bir zahireçi, 100 kuruşluk darıyı 105 kuruşa sattığı için yargılanmış ve tutuklanmıştır.²⁰² Samsun'da bir bakkal, 9 kuruşluk zarfı 10 kuruşa sattığı için ihbar edilmiş, savcılıktaki sorgusundan sonra tutuklanmıştır.²⁰³ Antalya'da bir berber ise 25 kuruş fazla tıraş ücreti aldığı için 2 ay 15 gün hapis ve 833 lira para cezası ile fazla aldığı 25 kuruşu tazmin cezasına çarptırılmıştır.²⁰⁴ Ancak verilen bu cezalar tepkilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Nitekim Ahmet Gürkan, DP Meclis Grubu'nda bu konuyu dile getirerek *“Mahkum olanların pek çoğu 25 kuruş ihtikar yapanlardır. Yüzbin, beş yüz bin ihtikar yapanlardan kimi getirdiler. Yapmadılar ve yapmıyacaktılar da. Bu gidiş devam ettiği müddetçe böyle olacaktır. Hakim bu gün karşısına geleni düşünüyor, fakat bir şey yapamıyor. Çünkü kanun hatayı dahi kabul etmiyor. 25 kuruş ihtikar için vatandaş hapse atılıyor.”*²⁰⁵ sözleriyle bir eleştiri getirmiştir. Ayrıca aldığı bir mektubu aktararak bir köylünün armut ve elmasını şehre götürdüğu ve etiketi olmadığı için 3 ay hapis yattığını söylemiştir.²⁰⁶

Kanun gereği ağır cezalar verilen birçok dava da vardır. Fazla fiyatla mal satma ve sahte fatura düzenleme suçlarıyla yargılanan üç kişi, 12'şer yıl hapis ve 10.000'er lira

195 “1 Kuruş İçin Milli Korunma Mahkemesine Verildi”, *Milliyet*, 5 Eylül 1956, s. 1.

196 “2,5 Kuruş Fazla Para Alan Bir Bakkal Mahkemedede”, *Cumhuriyet*, 4 Eylül 1956, s. 3.

197 “Beş Kuruş Fazla Alan Kasap Tevkif Edildi”, *Milliyet*, 12 Şubat 1959, s. 3.

198 “Etiketsiz Yumurta Satan Bir Mezeci Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 5 Mart 1958, s. 2.

199 “10 Kuruş İçin Bir Yıl Hapis Yatacak”, *Milliyet*, 23 Kasım 1957, s. 1.

200 “Kısa Haberler”, *Milliyet*, 12 Kasım 1958, s. 2.

201 “Müşteri Almayan Bir Şoför Dün 3 Ay Hapse Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 11 Haziran 1957, s. 2.

202 “5 Kuruş İçin Tevkif Edildi”, *Milliyet*, 5 Haziran 1957, s. 1.

203 “Bir Kasap ve Cırağı Tevkif Edildi”, *Cumhuriyet*, 3 Ağustos 1956, s. 5.

204 “25 Kuruş İçin 2 Ay, 15 Gün Hapis...”, *Cumhuriyet*, 30 Ocak 1959, s. 3.

205 Mustafa Albayrak, “Demokrat Parti Döneminde Milli Korunma Kanunu Uygulamaları (1955-1960)”, s. 241. Ayrıca bu görüşmelerin tamamı için bkz. *DPMGGMZ*, S.184, 15 Ocak 1957.

206 *DPMGGMZ*, S.184, 15 Ocak 1957.

para cezası²⁰⁷ alırken aynı suçlardan dolayı başka iki kişiye ise 12'şer yıl hapis, 10.000'er lira para cezası, 3'er yıl ticaretten ve kamu hizmetlerinden men cezaları verilmiştir.²⁰⁸ Fazla fiyatla satış yapan bir başka tacir ise 11 yıl 8 ay hapse mahkûm olmuştur.²⁰⁹ Diğer yandan karaborsa suçunu organize olarak işleyenler de vardır.²¹⁰ Ayrıca hileli mal satışları millî korunma kapsamında değerlendirilmektedir. Yerli ürün olan çivitleri sahte ambalajla Avrupa malı gibi satan bir tüccar²¹¹, sentetik tiner yerine petrol satan bir başkası²¹², koyun eti yerine keçi eti satan bir kasap²¹³, yemeklik yağı tereyağı diye satanlar²¹⁴ mahkemeye verilmişlerdir. Üsküdar'da 900 gram şekeri 1 kilo olarak satmaya çalışan bir bakkal, adliye verilmiş ve terazisinin 90-100 gram arası eksik tartacak şekilde ayarlı olduğu belirlenmiştir.²¹⁵ Bunlara benzer şekilde millî korunma müfettişleri, yeni bir ihtikârî keşfetmişlerdir. Buna göre ithal malı tabakların kenarını değiştirerek maliyet fiyatlarını arttıran ve 250 kuruşa satılması gereken tabakları 750 kuruşa piyasaya çıkardıkları belirlenen bir firma mahkemeye verilmiştir.²¹⁶

Bu dönemde gündemi meşgul eden önemli davalardan biri İstanbul eski Belediye Başkanvekili Ferruh İlter başta olmak üzere belediye yetkilileri hakkında millî korunma suçlarını ilgilendiren bazı belgeleri saklayıp görevini kötüye kullandığı iddiasıyla dava açılmasıdır.²¹⁷ Bazı işletmeler ve kişilerle ilgili tutulan millî korunma zabıtlarını işleme koymadıkları iddiasıyla başlanan duruşmalarda 5 yıl içinde 22 dosyanın saklandığı belirtilirken bunlara karşı Ferruh İlter, belediyede zabıtlarla ilgili incelemeler yapıldıktan sonra imza için kendisine geldiğinde doğru olmayan veya yanlış ihbar olan evraklarla ilgili görüşlere yargı makamlarını “boş yere işgal etmemek” için katıldığını söylemiştir. Başka bir dosyayla ilgili olarak da DP'nin önde gelenlerinden bazılarının bu kişilerin suçsuz olduğuna yönelik başvuruları nedeniyle işlem yaptırmadığını belirtmiştir.²¹⁸ Yapılan yargılamaların sonucunda belediyede görevli 14 kişi hakkında açılmış olan 17

207 “Üç Muhtekir Dün 12 şer Sene Hapse Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 1 Ekim 1957, s. 2.

208 “Millî Korunmada İki Mahkumiyet Kararı”, *Cumhuriyet*, 30 Temmuz 1958, s. 5.

209 “Bir Tacir 11 Yıla Mahkum Oldu”, *Milliyet*, 15 Ağustos 1958, s. 1.

210 “Milyonlarca Liralık Karaborsa Malı Ele Geçirildi”, *Milliyet*, 2 Şubat 1958, s. 5.

211 “Bir Çivit Tüccarı Yakalandı”, *Cumhuriyet*, 14 Temmuz 1956, s. 1.

212 “Memleketten Kısa Haberler”, *Milliyet*, 13 Nisan 1958, s. 3.

213 “Koyun Eti Yerine Keçi Eti Satan Kasap”, *Milliyet*, 15 Ağustos 1956, s. 2.

214 “Yemeklik Yağları Tereyağı Diye Satıyorlar”, *Milliyet*, 10 Eylül 1957, s. 2; “Hileli Mal Satan İki Tacir Adliyeye Verildi”, *Milliyet*, 1 Ocak 1958, s. 2.

215 “Eksik Şeker Satan Bir Bakkal Tevkif Edildi”, *Milliyet*, 17 Haziran 1955, s. 2.

216 “Muhtekirlerin Yeni Bir Buluşu”, *Milliyet*, 13 Haziran 1957, s. 1.

217 “Ferruh İlter'e Ait 6 Dosya Daha Dün Savcılığa Verildi”, *Milliyet*, 17 Aralık 1957, s. 3; “Ferruh İlter Hakkında Dün İki Dava Açıldı”, *Milliyet*, 21 Aralık 1957, s. 2.

218 “Ferruh İlter ve Arkadaşlarının Duruşması”, *Cumhuriyet*, 15 Ocak 1958, s. 3.

davada beraat kararı çıkmıştır.²¹⁹ Bununla birlikte millî korunma zabıtları işlemden kaldırıldığı için başka davalar da açılmıştır.²²⁰ Bir diğer önemli davada eski İstanbul Defterdarı Faik Ökte rüşvet alma suçlamasıyla Millî Korunma Mahkemesi'nde yargılanmıştı.²²¹

Bu dönemde kamuoyunu gündemindeki bir diğer konu, İstanbul'da istimlak yolsuzluğu iddiasıyla Millî Korunma Mahkemesi'nde görülen dava olacaktır.²²² Ancak daha bu dava sonuçlanmadan yeni istimlak yolsuzluğu davaları görülmeye başlanmış²²³; hatta bu nedenle davalara birinci, ikinci ve üçüncü istimlak yolsuzluğu isimleri verilmiştir. Daha sonra birinci istimlak yolsuzluğu davasında 2 kişiye 36'şar yıl, 1 kişiye 16 yıl, 1 kişiye de 6 yıl hapis cezası ve hepsine memuriyetten men cezası verilmiştir. 36 yıllık hapis cezası, Toplu Millî Korunma Mahkemesi'nin verdiği en yüksek ceza olarak kayıtlara geçecektir.²²⁴

Millî Korunma Kanunu'nun ceza hükümlerinin uygulanmasına devam edilirken "ikide birde değişmesi ile de meşhur olan Milli Korunma Kanunu"²²⁵ hakkında değişiklik yapılacağı söylenmeye başlamış ve kanunun sorunlu yerlerinin yeniden ele alındığı ileri sürülmüştür.²²⁶ Bu dönemde değişikliğe dair tartışmaların²²⁷ yanında DP İçel

219 "Ferruh İlter ve Arkadaşları Dün Beraat Ettiler", *Cumhuriyet*, 26 Şubat 1959, s. 2.

220 "Toplu Millî Korunma Mahkemesinde 2 Yeni Dava", *Cumhuriyet*, 4 Şubat 1958, s. 3.

221 "Eski İstanbul Defterdarı Dün Tevkif Edildi", *Cumhuriyet*, 27 Aralık 1958, s. 1, 5; "Eski Defterdarın Tahliye Talebi Reddedildi", *Milliyet*, 21 Ocak 1959, s. 1; "Eski Defterdarın Davasında Muhbir Tekrar Dinlendi", *Milliyet*, s. 2; "Eski Defterdar 1000 Lira Kefaletle Tahliye Edildi", *Milliyet*, 25 Şubat 1959, s. 2; "Eski Defterdarın Ağır Hapsi İstendi", *Milliyet*, 2 Aralık 1959, s. 2; "Bakanların Şahitlik Ettiği Dava", *Cumhuriyet*, 6 Mayıs 1959, s. 1; "Yırcalı ve Kalafat Şahitlik Yaptılar", *Milliyet*, 24 Haziran 1959, s. 1; "Eski Defterdarın Duruşması Son Safhada", *Milliyet*, 3 Şubat 1960, s. 2.

222 "İstimlak Yolsuzluğu Sanıkları M.Korunma Mahkemesine Veriliyor", *Cumhuriyet*, 6 Eylül 1957, s. 1, 5; "Mahmut Yener Yola Çıkarıldı", *Milliyet*, 7 Eylül 1957, s. 1; "İstimlak Yolsuzluğu Suçluları Adliyede", *Milliyet*, 22 Eylül 1957, s. 2; "Üç Sanığın 57 Şer Sene Hapsi İstendi", *Milliyet*, 29 Eylül 1957, s. 1, 5; "İstimlak Davasına Dün de Devam Edildi", *Milliyet*, 7 Kasım 1957, s. 3; "İstimlak Suistimali Davasına Devam Edildi", *Milliyet*, 28 Kasım 1957, s. 2; "İstimlak Davasında İki Şahit Tevkif Edildi", *Milliyet*, 15 Aralık 1957, s. 3; "İstimlak Yolsuzluğu Davası", *Milliyet*, 29 Aralık 1957, s. 3; "İstimlak Yolsuzluğu Davasına Devam Edildi", *Milliyet*, 16 Şubat 1958, s. 2; "İstimlak Yolsuzluğu Sanıklarının 15-36 Yıl Hapsi İstendi", *Milliyet*, 4 Mayıs 1958, s. 5; "İstimlak Yolsuzluğu Duruşmasına Devam Edildi", *Milliyet*, 29 Mayıs 1958, s. 2.

223 "Belediyedeki Yeni İstimlak Yolsuzluğu", *Cumhuriyet*, 3 Nisan 1958, s. 1, 5; "Yeni Bir İstimlak Yolsuzluğu Daha", *Cumhuriyet*, 30 Nisan 1958, s. 1, 5.

224 "İ. İstimlak Yolsuzluğu Sanıklarından Dördü 94 Yıl Hapis Yatacaklar", *Cumhuriyet*, 30 Haziran 1959, s. 1.

225 "Millî Korunma", *Akis*, C.10, S.161, 8 Haziran 1957, s. 18.

226 "Millî Korunma Kanununda Tadilat Yapılıyor", *Milliyet*, 18 Şubat 1957, s. 1; "Millî Korunma Kanunu Tadil Edilecek", *Cumhuriyet*, 3 Mart 1957, s. 1.

227 *TBMMZC*, D.10, C.17, İ.47, 26 Şubat 1957, s. 850; "Odalar Birliği Kongresi", *Cumhuriyet*, 1 Haziran 1957, s. 1, 5; "Millî Korunma Kanununda Yapılacak Tadilat", *Milliyet*, 29 Nisan 1957, s. 1, 5; "Millî Korunma Kanununda Yapılacak Tadilat", *Milliyet*, 30 Mayıs 1957, s. 2; "Millî Korunma Kanun Layihası Hazırlandı", *Milliyet*, 1 Haziran 1957, s. 1; "M. Korunma Kanununun Tadiline Dair Tasarı Tereddütlere Yol Açtı", *Cumhuriyet*, 2 Haziran 1957, s. 1, 5; *DPMGGMZ*, S.216, 6 Şubat 1958.

Milletvekili Yakup Karabulut tarafından Millî Korunma Kanunu'na göre mahkûm olanların affedilmesi için kanun teklifi verilmiştir. Karabulut, Millî Korunma Kanunu'ndan özellikle "...köylü vatandaşın şikayetçi olduğunu, sokak satıcılarının bile çeşitli cezalara çarptırılmış bulunduğunu, bir demet maydanoz satanla, binlerce lira ihtikar yapanların aynı cezalara çarptırıldığını..." bir eleştiri olarak dile getirmiştir.²²⁸

Öte yandan 1957 yılında muhalefet partileri yoğun bir şekilde Millî Korunma Kanunu'nu eleştirirken²²⁹ ana gündem, 27 Ekim 1957 tarihinde yapılacak genel seçimler olacaktır. Bu seçimlerde başta Millî Korunma Kanunu olmak üzere ülkenin ekonomik durumu seçim gündeminin ana unsurunu teşkil etmiştir.²³⁰ Bu durum, partilerin seçim afişlerine de yansımıştır.²³¹

Şekil 1: 1957 Yılına Ait Seçim Afişleri
(Millî Kütüphane Kitap Dışı Materyaller Koleksiyonu).

228 "Yeni Bir Af Kanunu Tasarısı Hazırlandı", *Milliyet*, 4 Mayıs 1958, s. 1, 5.

229 "Gülek İzmir'de Sıcaktan Şikayet Etti", *Milliyet*, 15 Mayıs 1957, s. 3; "Gülek Seçim Dürüst Olacaktır Diyor", *Milliyet*, 24 Haziran 1957, s. 5; "Hür. P. Bergama Kongresinde D.P. liler Dün Hadise Çıkarıldı", *Cumhuriyet*, 1 Temmuz 1957, s. 5; "Hür. P. İşbirliği İçin Müsavi Şart İstiyor", *Milliyet*, 22 Temmuz 1957, s. 5; "Fethi Çelikbaş'ın Menderese Cevabı", *Cumhuriyet*, 31 Temmuz 1957, s. 5; "Hür. P. Yuvarlak Masa Toplantısına İştirake Hazır", *Cumhuriyet*, 5 Ağustos 1957, s. 5; "Hür. P. İl Kongresine Başvekil de Davet Edildi", *Milliyet*, 29 Ağustos 1957, s. 1.

230 "Sivas'ta: Şehirli C.H.P.'yi Köylü D.P. yi Tutuyor", *Milliyet*, 17 Eylül 1957, s. 3; "Erzincan'da Köylü, Ağası Ne Derse Onu Yapacakmış", *Milliyet*, 18 Eylül 1957, s. 3; "Hür. P. Afişleri", *Milliyet*, 2 Ekim 1957, s. 1; "Kuzey Doğu Anadolu'da C.H.P. Kuvvetli Görünüyor", *Milliyet*, 10 Ekim 1957, s. 3; "1957 C.H.P. Seçim Beyannamesi", *Milliyet*, 12 Ekim 1957, s. 3; "İstanbul'da 11 Seçim Toplantısı Yapıldı", *Milliyet*, 13 Ekim 1957, s. 3.

231 1957 seçimlerinde kullanılan afişlerin başlıkları şöyledir: "Kuyruk Kuyruk Bu Mu Bolluk", "Yok'lara Son!", "Kahve Gitti Adı Kaldı Yedigâr", "Nal Mihî Kalsiyum Penisilin Et Kahve Lastik Yedek Parça Gözlük Camı Defter Yay Mürekkep İnşaat Malzemesi Demokrasi Yok", "Demokrat Parti Yedi Yılda Türkiye'yi Büyük Devlet Yapan Parti 5 Misli Artan Sanayi 1 Misli Artan Ekim Sahası 5 Misli Artan İşçi 3 Misli Artan Elektrik, Oyunu D.P.ye Ver", "Pahalılık Var Diyorlar Şekerin Kilosunu 5 Liraya Yedirdiklerini Unutma, Reyini Demokrat Partiye Ver", "Türkiye'de İş Azaltacaklara Yapılan İşleri Durduracaklara Rey Verme, Reyini Demokrat Partiye Ver", "Ucuzluk Dedikleri Şey: Senin Ücretinden Senin Kazancından Kesmekdir Reyini Demokrat Partiye Ver". Bkz. *Millî Kütüphane Kitap Dışı Materyaller Koleksiyonu*.

Seçimlere gidilirken Başvekil Adnan Menderes, aksaklıkları görülen Millî Korunma Kanunu'nun değiştirileceğini ya da kaldırılacağını söylerken²³² başta CHP olmak üzere muhalefet partileri de kanunun kaldırılması yönündeki görüşlerini açıklamıştır.²³³ Ancak seçim sonucunda iktidarını koruyan DP'nin lideri ve Başvekil Adnan Menderes tarafından kurulan Beşinci Hükümet programında “İktisâdi düzene zararlı tesirler icra eden amilleri ortadan kaldırmak ve hususiyle fiyat murakabesini tam manasiyle temin edebilmek için Millî Korunma Kanunu üzerinde ehemmiyetle durmak, bu çalışma devremizin farik vasıflarından olacaktır. İstihşâli, ihmali, ithali zamanında, yerinde ve kaynağında ele almak ve müstahsilin, imalâtçının, ithalâtçının velhasıl iş hayatındaki vatandaşların, meşru kazançlarını korumakla beraber malların müstehlike intikalinde gayritabii ve gayrimeşru telakki edilebilecek bütün fiyat artırmalarına imkân ve mahal vermemek esaslı vazifemiz olacaktır. İtimadınıza mazhar olduğumuz takdirde Hükümet bu vazifeyi bir gün dahi ihmal etmeyecek ve sebepsiz fiyat artışlarıyla daimi müacadele halinde bulunacaktır.”²³⁴ denilerek Millî Korunma Kanunu'nun uygulanmasına devam edileceği açıklanmıştı. Nitekim bu durum 1958 yılı Ağustos ayına kadar sürecektir.

1958 yılına gelindiğinde Türkiye, yurtdışından mal getirilemez hale gelmiş, ülke adeta bir darboğaza girmişti.²³⁵ Bu nedenle “4 Ağustos Kararları” olarak bilinen ekonomik önlemleri alan DP Hükümeti, Türk parasının değerini düşürmüş ve Batı ülkelerinden yeni krediler almıştı. Böylece 234 milyonu ABD, 25 milyonu IMF ve 100 milyonu OEEC'den olmak üzere toplam 359 milyon dolar kredi sağlanmıştı. Alınan bu kredilerin büyük bölümü, eski borç ve faizlerin kapatılmasında kullanılmış ayrıca 400 milyon dolar tutarındaki borç da ertelenmişti. Bunları alabilmek için hükümet tarafından bir istikrar programı sunulmuş ve buna uyulacağı belirtilmişti.²³⁶ 4 Ağustos kararlarıyla dış ve iç dengenin sağlanması amaçlanmıştı. İç denge bir stabilizasyon işlemi olup bunun için Merkez Bankası kaynakları sınırlandırılmıştı. Dış denge için de ihracata daha çok imkân verecek bir kur belirlenmesi yapılmıştı.²³⁷

232 “Menderes Bugün Fatih'te Konuşacak”, *Milliyet*, 21 Ekim 1957, s. 5.

233 “C.H.P. ve Hür. P. nin İktidara Hücumları”, *Cumhuriyet*, 25 Eylül 1957, s. 5; “Hür. P. Seçim Beyannamesi”, *Milliyet*, 20 Ekim 1957, s. 3; “Seçim Beyannamesi”, *Milliyet*, 22 Ekim 1957, s. 3.

234 *Hükümetler ve Programları...*, s. 215-216.

235 Nazif Kuyucuklu, *Türkiye...*, s. 198.

236 Cem Eroğul, *Demokrat Parti...*, s. 209-210. Bununla ilgili olarak bkz. Burhan Ulutan, *Türkiyede Devalüasyonlar*, İstanbul, Güler Matbaası, 1970, s. 21-47.

237 Nazif Ekzen, *1946-1958-1970 Devalüasyonları*, Ankara, Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu, Yayın no. 1980/226, 1980, s. 82.

4 Ağustos kararları alındıktan sonra Millî Korunma Kanunu'nun yeniden ele alınacağı ve mahkûm tacirlere af geleceği belirtilirken²³⁸ Millî Korunma Kanunu'na yaklaşımlar değişmeye başlamıştı. Bu kanunu düzenleme konusunda hazırlık yapan hükûmetin Maliye Vekili Hasan Polatkan, bu kararlar sonrası kanunun kaldırılma ihtimalinden bahsetmişti.²³⁹ Ayrıca Ticaret Vekili Abdullah Aker de aynı doğrultuda kanunun kaldırılacağı veya değiştirileceğini söylemişti.²⁴⁰ Ancak 4 Ağustos kararlarıyla hükûmet, bazı ekonomik önlemlere girişmesine karşın Millî Korunma Kanunu ve kâr hadleri uygulamasına, bazı malların azami satış fiyatı belirlenmesine devam edecek, tahsis ve tevzi sistemi azaltılsa da ortadan kaldırılmayacaktı.

Esasında 4 Ağustos 1958 tarihinde alınan ekonomik önlemlerden önce Menderes Hükûmeti tarafından IMF'ye verilen raporda Millî Korunma Kanunu'na değinilmişti. Bu raporda Millî Korunma Kanunu'nun fiyatları ve kâr hadlerini kontrol etmek için yürürlükte olduğu; fakat bunun piyasada fiyatların ortaya çıkışını bozduğu belirtilerek diğer önlemlerin yanında hükûmet tarafından bu kanunun kaldırılmasının teklif edileceği dile getirilmişti.²⁴¹ Özellikle 4 Ağustos kararları sonrasında Millî Korunma Kanunu üzerindeki tartışmalar yoğunluk kazanmış ve 4 Ağustos önlemlerine paralel olarak Millî Korunma Kanunu'nun kaldırılması sürekli gündemde kalmıştı. Buna binaen farklı zamanlarda kanunun kaldırılması yönünde çalışmaların yapıldığı dile getirilmişti²⁴², kanunun değiştirilmesi yerine tamamen kaldırılması fikri kabul görmüştü. Nitekim toplumun farklı kesimlerinden de Millî Korunma Kanunu'nun kaldırılması yönünde talepler gelmeye devam ediyordu.²⁴³

238 "Millî Korunma Kanunu Tadil Ediliyor", *Milliyet*, 5 Ağustos 1958, s. 1, 5; *DPMGGMZ*, S.232, 8 Ağustos 1958; "Millî Korunma Kanunu Tadilatı Hazırlanıyor", *Milliyet*, 9 Ağustos 1957, s. 1, 5.

239 "Millî Korunma Kanunu Değişiyor", *Milliyet*, 15 Ağustos 1958, s. 1.

240 "İzmir Fuarı Açıldı Rejim Açıklanmadı", *Milliyet*, 21 Ağustos 1958, s. 1.

241 Rıza Arslan-Dilek Süreççi, *Adnan Menderes Hükûmeti'nin IMF'ye Sunduğu İlk Ekonomik İstikrar Programı*, Bursa, Dora Yayınları, 2009, s. 140. Bu kitapta Millî Korunma Kanunu, "*Ulusal Koruma Kanunu*" adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir.

242 "Yeni Dış Ticaret Rejimi 20 Ağustosta İlan Edilecek", *Cumhuriyet*, 7 Ağustos 1958, s. 1, 5, "Muhalefete Karşı Tedbir Alınıyor", *Milliyet*, 10 Ağustos 1958, s. 1, 5; "Polatkanın Riyasetinde Bankacılar Şehrimizde Bir Toplantı Yaptılar", *Cumhuriyet*, 15 Ağustos 1958, s. 1, 5; "Piyasayı Tanzim İşi", *Cumhuriyet*, 31 Aralık 1958, s. 1; "Vekiller Hey'eti 2,5 Saat Toplandı", *Milliyet*, 17 Ocak 1959, s. 1; "Kredi Darlığına Karşı Tedbirler Alınıyor", *Milliyet*, 31 Ocak 1959, s. 3; "İthal Kotaların İlanı Gecikecek", *Milliyet*, 3 Şubat 1959, s. 1; "Millî Korunma Kanunu ile Alakalı Çalışmalar 10 Güne Kadar Bitiyor", *Milliyet*, 1 Nisan 1959, s. 3; "Millî Korunma Kanunu Yakında İlgâ Ediliyor", *Milliyet*, 17 Mayıs 1959, s. 1, 5.

243 "Tüccar Millî Korunmanın İlgâ Edilmesini İstedi", *Milliyet*, 31 Mayıs 1957, s. 3; "İzmirli Tacirler Millî Korunma Kanununun İlgâsını İstiyor", *Milliyet*, 8 Ekim 1957, s. 5; "Tüccar Ticaret Rejimini Tenkid Etti", *Milliyet*, 1 Mayıs 1958, s. 3; "Tüccar Tedbirler Alınmasını İstiyor", *Milliyet*, 26 Temmuz 1958, s. 5; "Bir D.P. Kongresinde Otomobil Saltanatına Son Verilmesi İstendi", *Milliyet*, 31 Temmuz 1958, s. 5; "Tekel Maddelerine Zam Yapılmayacak", *Milliyet*, 8 Ağustos 1958, s. 5; "Bakkallar da Basından Şikayetçi", *Milliyet*, 19 Mart 1959, s. 1; "Oda Seçimleri Bugün Yapılıyor", *Milliyet*, 29 Aralık 1959, s. 3; "Kredinin Arttırılması İmkansız Görülüyor", *Milliyet*, 26 Mart 1960, s. 1, 5; "Tüccar Millî Korunma ve İcra İflas Kanunlarından Şikayetçi", *Cumhuriyet*, 6 Nisan 1960, s. 5; "Ticaret Odası Heyeti Ankara'ya Gidiyor", *Cumhuriyet*, 7 Nisan 1960; s. 2; "Ticaret Odası Heyeti Bugün Ankara'ya Gidiyor", *Cumhuriyet*, 10 Nisan 1960, s. 2.

Bu dönemde hükümetten gelmeyen teklif muhalefetten gelecek, 28 Kasım 1958 tarihinde CHP tarafından Millî Korunma Kanunu'nun kiralar hariç diğer hükümlerinin kaldırılması için teklif verilecekti.²⁴⁴ Buna karşılık hükümet de yayımladığı bir tebliğ ile Millî Korunma Kanunu'nun kaldırılmasına karar verildiğini açıklamıştı.²⁴⁵ Yine de kanunun kaldırılmasına yönelik adım atılmamaktaydı. 20 Nisan 1959 tarihine gelindiğinde CHP Ankara Milletvekili Hasan Tez, daha önce verdikleri Millî Korunma Kanunu'nun kaldırılması hakkındaki kanun teklifinin TBMM gündemine alınmasına dair önerge vermişti. Buna karşılık Ticaret Komisyonu Başkanı Nafiz Tahralı, Millî Korunma Kanunu'nun ülkenin ticareti ve ekonomisine “*kök salmış ve büyük müesseseler*” kurmuş olduğunu, diğer yandan hükümetin de bu konu üzerine bir tasarı hazırladığını belirterek bu konuda gerekli hazırlıkların yapılması nedeniyle bu kanun teklifinin bekletildiğini söylemişti.²⁴⁶ Nitekim aynı dönemde kanunun kaldırılması yönündeki çalışmaların sona erdiği ve ilerleyen günlerde meclise geleceği söylenmekteydi. Buna göre meclise Millî Korunma Kanunu'nun kaldırılması, millî korunma suçlarının affı ve Millî Korunma Kanunu'nun yerine gelecek kanun olmak üzere üç tasarı gelecekti. Ayrıca kanunun kaldırılmasıyla kararname ve sirküler hükümsüz olacak ve “*fevkalade hal*” kalkacak, Millî Korunma Mahkemeleri ile diğer kurum ve kuruluşlarının görevi “*otomatikman*” sona erecek, bunların yanında kanunun kaldırılması sonrası doğabilecek boşluklar için hükümete geniş çaplı yetkiler verilecekti.²⁴⁷ Bu haberlerin duyulmasından sonra yeni tartışmalar ortaya çıkarken²⁴⁸ hazırlanan tasarı, “*ismi değiştirilmiş bir Millî Korunma Kanunu*” olarak nitelendirilmişti.²⁴⁹ Öte yandan bu tasarı için uzun bir süre beklenilmişti. Buna göre ancak 16 Nisan 1960 tarihinde hükümet tarafından meclise sunulmuş²⁵⁰ bu tasarıya göre yine “*fevkalade zamanlar*” ele alınarak hükümete geniş yetkiler verilmekte ve hükümlerine aykırı davranacaklara çeşitli cezalar getirilmekteydi. Bu cezalarda en yüksek hapis cezası 10 yıl, en çok para cezası da 100 bin lira olarak belirlenmişti. Öte yandan Millî Korunma Teşkilatı'nın görevlerini devralacak bir iktisadi tedbirler teşkilatının kurulacağı açıklanıyordu.²⁵¹

244 “Millî Korunmanın İlgası İsteniyor”, *Milliyet*, 28 Kasım 1958, s. 1; *TBMMZC*, D.11, C.6, İ.9, 1 Aralık 1958, s. 3-4.

245 “Hükümet Bir Tebliğ Neşretti”, *Milliyet*, 27 Aralık 1958, s. 1, 5.

246 *TBMMZC*, D.11, C.8, İ.59, 20 Nisan 1959, s. 350-358; “Mecliste Milli Korunma Kanunu Üzerinde Dün Tartışmalar Oldu”, *Cumhuriyet*, 21 Nisan 1959, s. 1, 5.

247 “Piyasada İstikrar Tedbirleri Alınıyor”, *Milliyet*, 2 Nisan 1959, s. 1, 5.

248 “İktisadi Tedbirler Kanununu Tenkid”, *Cumhuriyet*, 11 Temmuz 1959, s. 1, 5; “Ticaret Borsası Alınacak Yeni İktisadi Tedbirleri Beğenmedi”, *Cumhuriyet*, 17 Temmuz 1959, s. 1, 5.

249 “İsmi Değiştirilmiş Bir Milli Korunma Kanunu”, *Cumhuriyet*, 22 Temmuz 1959, s. 1. Benzer değerlendirmeler için Bkz. Haluk Cillov, “İktisadi Tedbirler Kanunu”, *Milliyet*, 22 Temmuz 1959, s. 2; “İktisadi Tedbirler Kanununun Uyandırdığı Reaksiyonlar”, *Forum*, C.11, S.129, 1 Ağustos 1959, s. 5.

250 “Millî Korunma'yı İlgâ Eden Tasarı Meclis'te”, *Milliyet*, 16 Nisan 1960, s. 1; “İktisadi Tedbir Kanunu Dün Meclise Verildi”, *Cumhuriyet*, 16 Nisan 1960, s. 1. Ayrıca bkz. *TBMMZC*, D.11, C.13, İ.58, 18 Nisan 1960, s. 189.

251 “İktisadi Tedbirler Tasarısı Meclis Komisyonlarında”, *Cumhuriyet*, 19 Nisan 1960, s. 1, 5.

Millî Korunma Kanunu'nun kaldırılması yönünde çalışmalar son aşamaya gelmişken DP, 27 Mayıs 1960 tarihinde kendilerine sonradan Millî Birlik Komitesi (MBK) adını veren bir grup subay tarafından askerî darbeye iktidardan düşürülmüş ve askerî yönetim kurulmuştu.²⁵² Bu dönemde kanunun kaldırılması yönündeki çalışmalar başlatılmıştı.²⁵³ 1960 yılı Eylül ayına gelindiğinde İcra Vekilleri Heyeti, 5/322 sayılı kararnameyle²⁵⁴ Millî Korunma Kanunu'nu uygulamadan kaldıracak²⁵⁵; bu kararname-nin yanında 10 Eylül 1960 tarihli ve 79 sayılı “*Millî Korunma Suçlarının Affına, Millî Korunma Teşkilat, Sermaye ve Fon Hesaplarının Tasfiyesine ve Bazı Hükümler İhdasına Dair Kanun*” Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girecekti. Bu kanun-la Millî Korunma Kanunu’na aykırı davrananlar hakkında açılan soruşturmaların ve mahkûm olanların affedilmesine karar verilmişti.²⁵⁶ Böylece 1940 yılında uygulamaya konulan Millî Korunma Kanunu, yirmi yılı aşan bir sürenin ardından uygulamadan kaldırılmıştı.²⁵⁷

Millî Korunma Kanunu'nun uygulandığı süre içinde bu kanuna dayanılarak hüküm giyenlerin sayıları, genel bir bakış açısı yakalamamıza olanak sağlamaktadır. Buna göre 1940 yılında kabul edilen Millî Korunma Kanunu’na göre 1940 yılında 4, 1941 yılında 100, 1942 yılında 391, 1943 yılında 721, 1944 yılında 405, 1945 yılında 257, 1946 yılında 104, 1947 yılında 45, 1948 yılında 25, 1949 yılında 22 kişi hüküm giymişti. DP döneminde ise 1950 yılında 9, 1951 yılında 3, 1952 yılında 249, 1953 yılında 146, 1954 yılında 340, 1955 yılında 1.392, 1956 yılında 2.559, 1957 yılında 2.164, 1958 yılında 1.973, 1959 yılında 919 ve 1960 yılında 262 kişi para ve hapis cezasına çarptırılmıştı. Buna göre Millî Korunma Kanunu’na dayanılarak 1950 yılı öncesinde 2.074 kişi, DP döneminde 10.016 kişi olmak üzere toplam 12.090 kişi ceza almıştı.²⁵⁸ Bu durum da göstermektedir ki DP döneminde CHP dönemine göre neredeyse 5 katı kadar kişi Millî

252 Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, 7. bs., İletişim Yayınları, İstanbul, 2000, s. 350-352.

253 Bu çalışmalar için bkz. “Millî Korunma Kanununun Bugün İlgası Muhtemel”, *Milliyet*, 4 Temmuz 1960, s. 1; “Millî Korunma Yerine Kanun Konmayacak”, *Milliyet*, 30 Temmuz 1960, s. 1; “Millî Korunma Kanunu 3 Ay Yürürlükte”, *Milliyet*, 3 Ağustos 1960, s. 1; “Millî Korunma Kanunu 15 Gün İçinde Kalkıyor”, *Milliyet*, 19 Ağustos 1960, s. 1.

254 *T.C. Resmî Gazete*, S.10605, 16 Eylül 1960, s. 2139.

255 “Millî Korunma Suçları Affedildi”, *Milliyet*, 16 Eylül 1960, s. 1, 5; Alev Özbil, *Türkiye’de Savaş Ekonomisi Uygulanması...*, s. 82-83.

256 *T.C. Resmî Gazete*, S.10605, 16 Eylül 1960, s. 2137-2138. Bu kanun ile Millî Korunma Kanunu ve tadillerinin uygulamadan kaldırılmasına karar verilmişse de bu durum birçok soruyu beraberinde getirmiştir. Bununla ilgili olarak bkz. Oğuz Onaran, “Millî Korunma Kanununun Tatbikten Kaldırılmasıyla İlgili Sorunlar”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Y.1962, C.17, S.2, s. 493-500.

257 Millî Korunma Kanunu sadece uygulamadan kaldırılmış olup yürürlüğü devam etmektedir.

258 *Hükümlüler İstatistiği...*, s. 146; *Mahkûmlar İstatistiği...*, s. 55; *Adalet İstatistiği 1959-1960*, Ankara, T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Yayın no. 422, 1962 s. 44; *Adalet İstatistiği 1959-1961*, Ankara, T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Yayın no. 443, 1963, s. 42.

Korunma Kanunu'na dayanılarak cezalandırılmıştır. Bir bakıma bu kanun, DP döneminde daha katı bir şekilde uygulanmaya çalışılmıştır.

Sonuç

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'na fiilen katılmamakla birlikte savaşın ekonomik etkilerinin önüne geçmek için 18 Ocak 1940 tarihinde Millî Korunma Kanunu'nu kabul etmiştir. 21 Ocak 1940 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren bu kanunla genel veya kısmî seferberlik, bir savaşa girme ihtimali ve Türkiye'yi ilgilendiren başka devletlerarası savaş halinde hükûmete çeşitli şekil ve şartlar çerçevesinde oldukça geniş yetkiler verildiği gibi bazı görev ve sorumluluklar yüklenmiştir. Bu amaçla İcra Vekilleri Heyeti üyelerinden oluşan Koordinasyon Heyeti kararlarıyla savaş yıllarında ekonominin düzenlenmesine yönelik birçok karar hayata geçirilmiş ve savaşın sona ermesinden sonra da bu kanunun uygulanmasına devam edilmiştir. Bu bağlamda 1940-1950 döneminde Millî Korunma Kanunu, hükûmetlerin ekonomi politikalarında önemli bir araç olarak kullanılmıştır. Liberal ekonominin gereklerini uygulama amacı taşımasına karşın DP hükûmetleri, tıpkı kendinden önceki hükûmetler gibi ekonomik gereklilik ve problemlerin etkisiyle müdahaleci bir düzenleme olan Millî Korunma Kanunu'na başvurmuştur. Nitekim bu kanun, 1940-1960 yılları arasında kesintisiz bir şekilde yürürlükte kalan önemli bir ekonomik düzenleme olmuştur. DP döneminde ekonominin hemen her alanıyla ilgili Millî Korunma Kanunu kapsamında kararlar alınmasına karşın üretim konusundaki temel problemler giderilemediği için bunlardan ancak kısmen fayda sağlanabilmiştir. Ekonomik gereklilik ve zorlukların etkisiyle bu kanun aktif bir şekilde uygulanmaya başlanmakla birlikte öncelikle üretim yapısındaki sıkıntılar daha sonra da kanunun hayata geçirilmesindeki düzensizlikler, istenilen sonucun elde edilmesini engellemiştir. Ayrıca bu kararlar, toplumun çeşitli kesimlerinde tepkilerle yol açmıştır. Bu bağlamda Millî Korunma Kanunu'na dayanılarak karaborsayı önleme amacıyla cezaların artırılması ve etkin bir şekilde uygulanması başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Böylelikle fiyat artışları, mal yoklukları ve darlığın esas sorumlusunun “bazı tüccarlar” olduğuna yönelik söylemlerin yanlışlığı ortaya çıkarken DP döneminde Türkiye ekonomisinin yaşadığı sorunların yapısal nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Kaynakları²⁵⁹

1.1. TBMM Arşivi

1.2. Millî Kütüphane Arşivi

2. Resmî Yayınlar²⁶⁰

Adalet İstatistiği 1959-1960

Adalet İstatistiği 1959-1961

Demokrat Parti Meclis Grubu Gizli Müzakere Zabıtları (DPMGGMZ)

Hükümlüler İstatistiği 1938-1954

Mahkumlar İstatistiği 1943-1959

Resmî Gazete

Resmî Ceride

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (TBMMTD)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri (TBMMZC)

3. Süreli Yayınlar²⁶¹

Akis

Akşam

Ankara Barosu Dergisi

Cumhuriyet

Forum

İktisadi Uyanış

İktisat ve Maliye

Milliyet

Vergi Mecmuası

Vergi ve Resimler Dergisi

Zafer

259 Kullanılan belgelerin künyeleri dipnotlarda gösterilmiştir.

260 Kullanılan resmî yayınların künyeleri dipnotlarda gösterilmiştir.

261 Kullanılan süreli yayınların künyeleri dipnotlarda gösterilmiştir.

3. Araştırma Eserler

- Ahmad, Feroz: *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, 5. bs., çev. Ahmet Fethi, İstanbul, Hil Yayınları, 2015.
- Akandere, Osman: *Milli Şef Dönemi: Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler 1938-1945*, İstanbul, İz Yayıncılık, 1998.
- Albayrak, Mustafa: “Demokrat Parti Döneminde Milli Korunma Kanunu Uygulamaları (1955-1960)”, *Atatürk Araştırmaları Merkezi Dergisi*, C.23, S.67-68-69, Mart-Temmuz-Kasım 2007, s. 219-250.
- Arcaşyürek, Cüneyt: *Demokrasinin İlk Yılları 1947-1951*, 2. bs., Ankara, Bilgi Yayınları, 1985.
- Arslan, Rıza-Sürekçi, Dilek: *Adnan Menderes Hükümeti'nin IMF'ye Sunduğu İlk Ekonomik İstikrar Programı*, Bursa, Dora Yayınları, 2009.
- Aydemir, Şevket Süreyya: *İkinci Adam*, C.II, 11. bs., İstanbul, Remzi Kitabevi, 2011.
- Birecik, Sedat-Uygüner, Muzaffer: *Son Defa Yapılan Tadile Göre Milli Korunma Kanunu: Cezai Hükümler ve Kâr Nisbetleri*, Ankara, Son Havadis Matbaası, 1956.
- Boratav, Korkut: *Türkiye İktisat Tarihi*, 9.bs., Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, 2005.
- Cillov, Haluk: *Türkiye Ekonomisi*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, no. 962, 1962.
- Çavdar, Tevfik: *Türkiye Ekonomisinin Tarihi 1900-1960 Yirminci Yüzyıl Türkiye İktisat Tarihi*, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, 2003.
- Doğu, Aydın: *Demokrat Parti Döneminde Milli Korunma Kanunu*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Ekzen, Nazif: *1946-1958-1970 Devalüasyonları*, Ankara, Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu, Yayın no. 1980/226, 1980.
- Erdil, A. Recai: *6731 Sayılı Milli Korunma Kanunu ve Kararnemeleri Hakkında*, Ankara, Ankara Ticaret ve Sanayi Odası Neşriyat, no. 6, Ağustos 1956.
- Eroğul, Cem: *Demokrat Parti: Tarihi ve İdeolojisi*, İstanbul, Yordam Kitap, 2014.
- Hükümetler ve Programları*, C.I, haz. Nuran Dağlı, Belma Aktürk, Ankara, TBMM Kütüphane-Dokümantasyon ve Tercüme Müdürlüğü, Yayın no. 12, 1988.
- Kazgan, Gülten: *Türkiye Ekonomisinde Krizler (1929-2001): “Ekonomi Politik” Açısından Bir İrdeleme*, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005.
- Koçak, Cemil: *Türkiye'de Milli Şef Dönemi 1938-1945: Dönemin İç ve Dış Politikası Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1996.

- Koçak, Cemil: *Türkiye'de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950)*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010.
- Kuyucuklu, Nazif: *Türkiye İktisadi*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1993.
- Onaran, Oğuz: “Milli Korunma Kanununun Tatbikten Kaldırılmasıyla İlgili Sorunlar”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C.17, S.2, 1962, s. 493-500.
- Orhan, Muhterem: *Yeni Milli Korunma Kanunu ile Karar ve Tebliğlerin Şerh ve İzahları*, İzmir, Piyasa Matbaası, 1956.
- Özbil, Alev: *Türkiye'de Savaş Ekonomisi Uygulanması Olarak Milli Korunma Kanunu*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2015.
- Pamuk, Şevket: *Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi: Büyüme, Kurumlar ve Bölüşüm*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014.
- Sesayılmaz, Tarık B.-Çarıklı, Turgut H.: *Şerh ve İzahlı Milli Korunma Mevzuatı*, İstanbul, Tan Matbaası, 1956.
- Son Değişikliklere Göre İçtihatlı Notlu Milli Korunma Kanunu*, haz. Şevket Türe, Mesut Alpbaz, Ankara, İstiklal Matbaası, 1956.
- Tekeli, İlhan-İlkin, Selim: *Dış Siyaseti ve Askeri Stratejileriyle İkinci Dünya Savaşı Türkiye'si*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2013.
- Toker, Metin: *Demokrasimizin İsmet Paşa'lı Yılları 1944-1973: Tek Parti'den Çok Parti'ye 1944-1950*, 3. bs., Ankara, Bilgi Yayınları, 1990.
- Tosun, Öztekin: “Türkiyede İktisadi Suçlar”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C.26, S.1-4, 1960, s. 3-15.
- Turgut, Serdar: *Demokrat Parti Döneminde Türkiye Ekonomisi: Ekonomik Kalkınma Süreçleri Üzerine Bir Deneme*, Ankara, Adalet Matbaacılık, 1991.
- Tuygun, Mithat: *Yeni Milli Korunma Kanunu Tüccar ve Esnafa Rehber*, İstanbul, Tuygun Yayınevi, 1956.
- Ulutan, Burhan: *Türkiyede Devalüasyonlar*, İstanbul, Güler Matbaası, 1970.
- Yetmiş Dördüncü Faaliyet Yılı Rapor ve Hesapları 1955*, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası, M. Ali Basımevi, 1956.
- Zürcher, Erik Jan: *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, 7. bs., İstanbul, İletişim Yayınları, 2000.